

100 oivallusta INKLUUSIOSTA

KÄYTÄNNÖN IDEOITA VARHAISKASVATUKSESTA



100 oivallusta INKLUUSIOSTA

KÄYTÄNNÖN IDEOITA VARHAISKASVATUKSESTA

SISÄLLYS

ARKISIA APUVÄLINEITÄ 2-6

LEIKIN ILOA 8-17

KOMMUNIKAATION TUKI 18-22

RETKELLÄ JA PIHALLA 23-25

LIKUTAAN YHDESSÄ 26-28

PEDAGOGINEN DOKUMENTOINTI 29-30

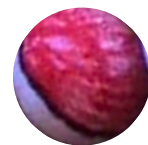
YHDESSÄ RYHMÄSSÄMME 31-35

LYHYET VINKIT SIIRTYMIIN 36

LYHYET VINKIT ULKOILUUN 37-38

LYHYET VINKIT RUOKAILUUN 39

LYHYET VINKIT LEPOHETKILLE 40





ONNISTU opettajuudessa!

INKLUUSIOLLA PEDAGOGISESTI EHEÄN PÄIVÄÄN

Alkusanat

Onnistu opettajuudessa -täydennyskoulutushanke toteutettiin Opetushallituksen rahoittamana varhaiskasvatuksen opettajana vailla tehtävän edellyttämää koulutusta työskentelevälle henkilöstölle. Toimintakauden mittainen koulutuskokonaisuus tarjosi osallistujille mahdollisuuden pysähtyä, jakaa ja syventää omaa ammatillista ajatteluaan inklusiivisen varhaiskasvatuksen pedagogiikan ja opettajuuden äärellä.

Tämä julkaisu on osallistujien tuottama kokoelma käytännönläheisiä vinkkejä, ajatuksia ja havaintoja siitä, miten inklusiivista pedagogiikkaa voi toteuttaa arjen erilaisissa tilanteissa. Julkaisuun kootut oivallukset ovat pieniä tekoja, joilla on suuri vaikutus lapsen osallisuuden, oppimisen ja hyvinvoinnin kokemukseen.

Inklusiivinen varhaiskasvatus ei ole irrallinen, erikseen suunniteltava osa arjen pedagogista toimintaa, vaan se kietoutuu kaikkeen, mitä lapsiryhmissämme tapahtuu. Se näkyy siinä, miten ympäristö rakentuu lasten tarpeita ja toiveita kuunnellen. Se kuuluu tavassa, jolla aikuinen vastaa katseeseen, ja tuntuu turvallisuutena yhteisessä arjessa. Inklusiio syntyy jokapäiväisistä teoista ja kasvattajan tahtotilasta olla aidosti läsnä.

Tämä julkaisu on tarkoitettu varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön pedagogisen työn tueksi. Sen voi ottaa mukaan tiimipalaveriin, suunnittelun tueksi tai omaksi ammatilliseksi inspiraatioksi. Materiaali herättelee katsomaan tuttuja tilanteita tuorein silmin ja tarjoaa ideoita, joita voi soveltaa omaan lapsiryhmään ja omalle tiimille sopiviksi. Julkaisu on vapaasti saatavilla aoe.fi-palvelussa.

Lämmin kiitos kaikille koulutukseen osallistuneille. Olette jakaneet kokemuksianne avoimesti, pysähtyneet tarkastelemaan omaa työtänne ja vieneet rohkeasti eteenpäin uusia ideoita lasten hyväksi. Yhdessä olette luoneet jotakin, mikä jää elämään arjessa myös koulutuksen päätyttyä. Opettajuus rakentuu yhdessä. Se elää vuorovaikutuksessa, kasvussa ja yhteisessä matkassa lasten kanssa. Toivotamme sinulle rohkeutta, lempeyttä ja luottamusta jatkaa tätä tärkeää työtä.

1.6.2025

*Onnistu opettajuudessa -hankkeen kouluttajat ja koordinaattorit
Mari Sillman, Roosa Laaksonen ja Martta Sakko
Reunamo Education Research Oy*

Arkisia apuvälineitä yhteiseksi hyväksi

Varhaiskasvatuksen arki rakentuu lukemattomista erilaisista tilanteista, käännteistä ja kohtaamisista, joihin kietoutuvat myös monet lasten yksilölliset kasvun ja oppimisen tuen tarpeet. Arkiset apuvälineet ja kekseliäät arkea sujuvoittavat pedagogiset ratkaisut auttavat lasta osallistumaan ja ennakoimaan ympärillä tapahtuvaa. Hyvin suunnitellut ja lapsiryhmän tarpeisiin vastaavat toimintatavat selkeyttävät arkea, luovat yhteisöllisyyttä, turvallisia struktuureja ja kohtaamispaikkoja. Tai vaikka motivoivat hiukan tylsemmältä tuntuvaan hommaan, kuten lelujen keräämiseen innostava **siivousankka** (oivallus 2), jota eräs tiimi on oivaltavasti hyödyntänyt. Apuvälineet, joita usein suunnitellaan yksilöllisen tuen näkökulmasta, voivat näin siis parhaimmillaan palvella koko lapsiryhmää.

Kun siis lapsen tarpeisiin suunniteltua yksilöllistä tukea tuodaan osaksi yhteistä toimintaa, koko ryhmä hyötyy. Lapsi, joka muuten jättäytyisi sivuun, saa keinon osallistua. Lapsi, jolla on vahva tahto, oppii huomioimaan muita.

Inklusiivinen pedagogiikka tarkoittaa siis ennen kaikkea ympäristön ja toiminnan muokkaamista niin, että se huomioi lasten yksilölliset tarpeet ja vahvuudet siten, että toiminta **ei erottele, vaan yhdistää**. Kun tukikeinot ovat läsnä kaikille, ne madaltavat osallistumisen kynnyksiä ja antavat jokaiselle lapselle välineitä toimia omalla tavallaan yhteisessä ryhmässä. Joku lapsista voi hyötyä siitä, että hän saa valita **piirikorista** (oivallus 10) jonkin esineen hypisteltäväkseen jaksakseen keskittyä, kun taas aistiherkän lapsen pukemistilanteita voi sujuvoittaa **kenkien riisumisen apupyhye** (oivallus 5).

Tässä osiossa kuvatut arkiset apuvälineet ovat hyvä kuvaus siitä, miten ryhmätasolla yleinen pedagoginen tuki palvelee koko lapsiryhmän arkea sen sujuvuuden sekä lasten osallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. VASU (2022) korostaa, että tuki tulee järjestää osana arkea, ennakoivasti ja mahdollisimman varhain. Tämä ei ole vain tuen tarvetta omaavien lasten oikeus, vaan se on myös koko ryhmän yhteinen hyöty. Arkiset apuvälineet ovat käytännön keinoja toteuttaa tätä tehtävää ja yhdenvertaisuutta.

Tärkeää on, että apuvälineet eivät jää irrallisiksi. Ne punoutuvat osaksi päivän kulkua, ja niiden käyttöä ohjaa tiimissä jatkuva havainnointi ja tarpeen mukaan muokkaaminen. Aikuisen tehtävä on tarjota erilaisia tuen välineitä ja ratkaisuja silloin, kun niitä tarvitaan, ja purkaa tai muovata toimintatapoja, kun ne eivät enää palvele. Viisas tiimi suhtautuu kriittisesti ja katsoo rohkeasti toimintaansa pohtien, **miten pedagogisesti perustelemme toimintaamme**. Erityisesti arjen rutiineissa saatetaan herkästi kangistua kaavoihin. Muistatthän arvioida, millaiset toimintatavat ovat juuri tälle kyseiselle lapsiryhmälle perusteltuja ja millaisia tilanteita olisi syytä lähteä pohtimaan uudemman kerran - vaikka (ja erityisesti jos) *näin on aina tehty*.

ARKISIA APUVÄLINEITÄ

1

Apuvälineet kasvattajan tukena

Käytämme apuvälineitä ryhmässämme aktiivisesti lapsien keskittymisen kohdentamiseen ja tilanteiden ennakointiin. Käytössämme on kori, jota käytämme päivittäin toiminnassamme. Tämä kori on opettajan pöydällä, josta tietyt lapset voivat vapaasti valita apuvälineen ennen piirin, nukkarin tai eskaritoiminnan alkua. Useampi ryhmämme lapsista tarvitsee päivittäisissä toiminnoissamme apuvälineitä keskittymisen kohdentamiseen ja ne ovatkin käytössä kaikille. Olemme huomanneet, että näiden apuvälineiden aktiivinen käyttö arjessa on helpottanut tehtävien tekemistä koko ryhmänä sekä siirtymissä.

Apuvälineitä keskittymisen tueksi ovat muun muassa erilaiset stressilelut, multilinkit, legot ja kuulokkeet. Käytössämme on lisäksi kuvatuki, joilla ennakoimme lapsille tulevan päivän tapahtumia. Käytämme joidenkin lasten kanssa usean kerran päivässä kuvassa näkyvää "ensin, sitten, lopuksi"-kuvatukipohjaa, jonka avulla ennakoimme, mitä päivän aikana tulee tapahtumaan. Ajastin palvelee koko ryhmän lapsia ennakoimaan toiminnan päättymistä ja seuraavan toiminnan alkamista esimerkiksi nukkarissa ja leikkiajalla. Näin lapset voivat myös itse seurata, kuinka paljon aikaa on jäljellä.



2

Kvaak! Siivousankka kaakattaa

Olemme saaneet lapset innostumaan leikin siivouksesta ajastimen avulla. Kun aika loppuu, kuuluu ankan ääni: kvaak! Lapset kokevat ilolla onnistuneensa, kun siivoushomma on hoidettu parahiksi ankan saapuessa.

3

Tiketti vessaan: vessakortti!

Vessakortin käyttäminen wc-käynneillä on ollut onnistunut kikka, kun ryhmässä on ollut lapsi, joka ei mielellään menisi vessaan ja jonka kanssa vessakäyntejä harjoitellaan. Hänen osaltaan auttoi, kun otimme vessakortit käyttöön ja laitoimme vessaan vielä postilaatikon, johon kortin saa pudottaa. Toki tätä mallia saa käyttää kuka vain lapsista ja joskus jopa me aikuiset otimme kortin.

Kuvat ruokapöytäkeskustelun käynnistäjänä

Ryhmässä osalle lapsista ruokailutilanteet ovat erittäin haastavia. Vaikka kuinka tilanteessa yrittää lasta kannatella, aina ei vain riitä. Ruokailutilanteisiin olemme ottaneet esille kuvia. Tilanteen alkaessa lähteä levottomaan suuntaan, aikuinen kääntää huomion kuvaan ja siitä keskustelemiseen. Kuvina lapsen kiinnostuksen kohteena olevia asioita. Lapset löytävät aina uusia asioita kuvista, kyselevät ja kertovat mitä kuvassa tapahtuu. Siinä vaiheessa, kun kuvaa on käyty jo useampaan otteeseen läpi, vaihdamme uuteen, jolloin on taas uutta ihmeteltävää ja keskusteltavaa. Tämä toimii myös motivaattorina ruokailuun, kun yhdessä lasten kanssa odotamme mikä kuva seinällä tällä kertaa on.



Kenkien riisumisen apupyhye

Aistiherkille lapsille kuraisten kenkien ja housunlahkeen kumppareiden riisumisen avuksi pyyhe eteiseen. Pyyhkeellä voi riisua kengät omatoimisesti ilman että sormet menevät hiekkaisiksi.

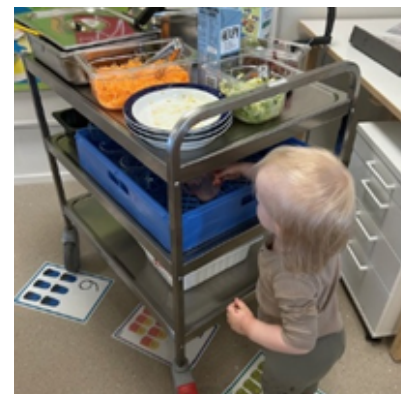


Järjestellään yhdessä

Lapset ideoivat, miten pienryhmien vaatteet saisi paremmin järjestykseen eteiseen. Lasten ideasta tulostimme kuvat kenkähyllään, jossa jokaisella pienryhmällä on oma hylly. Lapset myös tokaisivat korien olevan liian korkealla, joten laskimme ne alas lapsen tasolle. Tärkeät arkiset paikat voivat muuntua lapsen näköisiksi, kun aidosti teemme aidosti yhdessä.

Minä itse!

Meillä ihan jokainen lapsi palauttaa ruokailun jälkeen oman mukin sekä ruokalapun kärryyn. Nokkamukit on aikuisten avattava ja tyhjennettävä, ennen kuin kärry lähtee keittiöön. Tänä keväänä myös nokkamukit ovat menneet lasten viemänä kärryyn ja aikuinen on avannut kannet myöhemmin. Näin jokainen on saanut osallistua astioiden palauttamiseen riippumatta mistä juo. Olemme pitäneet huolen, että myös sijaiset noudattavat yhteistä ohjetta!



Ain laulain työtäs tee!

Meillä on paljon musiikkia 0-3v ryhmässämme. Laulamme paljon eri tilanteissa, se rauhoittaa lapsia ja aikuisia. Musiikkia on mm. vapaasti otettavia soittimia kaapissa lapsen tasolla, soitinkortteja, Kielinuppua tabletilta, kuvatuellisia lauluja, sekä tietenkin laulupiireissä joita lapset saattavat omatoimisesti aloittaa hakemalla laulupussin kaapista. Kuvasin yhden tällaisen lasten oman piirin ja kun minut huomattiin, he kutsuivat minut mukaan. Musiikki yhdistää!

Rauhan tyyssija

Teimme ryhmäämme lapsille ympäristön, jossa on mahdollista leikkiä, lukea kirjaa tai muuten rauhoittua. Teltassa on monet retkileikit jo leikitty ja rauhoittumispaikkanakin se on monesti jo ollut. Teltan pohjalla on pehmeä säkkituoli ja tarvittaessa teltaan voi ottaa kuulosuojaimetkin mukaan. Toiset lapset osaavat jo käyttää teltaa tarvittaessa, kun tuntuu että tarvitsee omaa aikaa.



Piirikorista hypisteltävää

Olen luonut eräälle lapselle piirikorin, josta hän voi valita käteensä esineen helpottamaan piirissä olemista ja keskittymään näin ollen paremmin yhdessä olemiseen ja tekemiseen.

Hypisteltävää voi kokeilla myös otettavan käyttöön erilaisissa odottelua vaativissa hetkissä yhdessä lasten kanssa.



Lasten näköinen ja tarpeisiin vastaava päivästrukturi

Ryhmässämme olemme tällä kaudella onnistuneet järjestämään päivästrukturiin ja kasvattajien sijainnin päivän aikana ryhmässä niin, että lepoajan jälkeen valveilla olevat lapset pääsevät ulos pihalle leikkimään yhteisiä pihaleikkejä. Kun taas lepoajalla nukkuvat lähtevät pääsääntöisesti lähtevät iltapäivällä aikaisemmin ulos.



Ruokailuun siirtyminen sujuvaksi: ilmapalloilla!

Saimme ruokailuun siirtymistä rauhoitettua ja selkeytettyä seuraavasti: Ryhmän pienryhmät on jaettu kolmeen eri ilmapalloväriin. Jokainen lapsi istuu omalle paikalleen oman lokeron kohdalle. Luemme ruokatorun "Kukko puuroa keittää"- joka on seinässä kuvitettuna ja me tukiviitomme sen ja toivotamme "hyvää ruokahalua kaikille". Sen jälkeen tulee jonoon sen viikon pienryhmä, jonka kohdalla Ryhmä Hau-kuva on ilmapallon kohdalla. Tämä vaihtuu joka viikko, jotta jokainen ryhmä saa olla ensimmäinen vuorollaan. Sillä välin, kun ryhmä lähtee tupaan asettumaan ruokapöytien ääreen paikoilleen, otamme seinältä kuvassa näkyviä aktiviteetteja esim. arvuutellaan mikä hedelmä kuvassa on. Sitten lähtee seuraava pienryhmä ja loput jäävät hetkeksi aktiviteetin pariin. Näin ei tule ruuhkaa ruokajonoon ja siirtymä sujuu mielekkäästi.



Inklusiivinen suunnittelu huomioi erilaiset leikkijät ja tarpeet koko ryhmän tasolla

PARAATIPAIKKA

"Inklusiivinen työote vaatii hyvää ja toimivaa suunnittelua. Haluamme ryhmässämme antaa kaikille lapsille yhdenvertaisen mahdollisuuden osallistua leikkiin ja tekemiseen. Koimme alkukaudesta haasteeksi iltapäivien hälyisen ilmapiirin, leikeissä ei ollut myöskään rauhaa. Tilamme ovat haastavat ison ryhmän pyörittämiselle. On monenlaisia leikkijöitä, johtavia ja äänekkäämpiä leikkijöitä, mutta myös hiljaisempia jotka halusivat rauhallisemman leikin äärelle. Päätimme muuttaa toimintaamme. Jaamme iltapäivisin lapset kahteen ryhmään, jakaudumme talomme eri päätyihin, toiset leikkitilaan ja toiset pöytähommiin. Leikeissä pääsee valitsemaan mieluisen leikin ja pöytähommissa on palapelejä, lautapelejä, piirtämistä tai magneettirakentelua yms. Olemme saaneet näin rauhallisemman ilmapiirin ja lapset jaksavat keskittyä leikkiin eri tavalla. Myös aikuinen pystyy paremmin olemaan läsnä lapsille ja rikastuttamaan leikkejä tarvittaessa sekä pystyy havainnoimaan lapsiryhmän mielenkiinnon kohteita ja yksittäisten lasten tuen tarpeita. Olemme huomanneet tämän systeemin myötä, että myös hiljaisemmat lapset vapautuvat paremmin leikkimään ja tekemään juttuja pienemmässä ryhmässä. Tulee myös uusia leikkikokemuksia, koska välttämättä kaverina ei aina ole se lempikaveri. Edistämme näin ollen myös monimuotoista leikkiä erilaisten leikkijöiden kesken."



Leikki kuuluu kaikille!

Leikki yhdistää, kannattelee ja kutsuu mukaan. Se on lapselle luonteva tapa tutkia maailmaa, ilmaista itseään ja löytää paikkansa ryhmässä. Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa leikillä on erityinen tehtävä: se luo yhteyksiä, vahvistaa osallisuutta ja tekee tilaa erilaisille tavoille olla ja toimia. Olemme kaikki erilaisia leikkijöitä, lapset ja aikuiset!

Leikkiympäristöjen kehittäminen lasten kiinnostusten mukaan ja leikin esteiden tunnistaminen voivat saada aikaan mitä rikkaampia ja pitkäkestoisempia leikkejä. Aina ei tarvita suuria järjestelyjä tai uusia välineitä, sillä joskus pienikin oivallus kantaa pitkälle. Monen ryhmän arjessa hyödynnetty **leikkitalu** (oivallus 14) auttaa kaikkia lapsia pääsemään mukaan, myös niitä, joilla ei vielä ole sanoja valintojen ilmaisemiseen. Se tuo näkyväksi, että jokaisen leikki on tärkeä ja valinta merkityksellinen.

Kun aikuiset pysähtyvät kuuntelemaan, tarkkailemaan ja vastaamaan lasten aloitteisiin, syntyy tilaa yhteiselle leikille. Eräessä ryhmässä aikuinen hyödynsi lasten intoa Pokemon-leikkiin askartelemalla yhdessä lasten kanssa heille itse tehdyt **pokepallo** (oivallus 19). Kivien heittelyn sijaan lapset pääsivät heittämään pokepallojaan, ja samalla onnistuttiin syventämään leikkiä ja välttämään leikin katkaiseva kielto. Leikki laajeni koko pihaan, ja siitä tuli koko ryhmän jakama yhteinen kokemus.

Inklusiivinen leikkiympäristö ei sulje ketään ulkopuolelle, vaan se kutsuu mukaan myös vetäytyvää tai hiljaista lasta. **Hiljaisen leikin nurkka** (oivallus 41) tai **maja** (oivallus 22) voi olla turvasatama sille, joka tarvitsee rauhaa ennen ryhmään liittymistä. Samalla se tarjoaa vaihtoehdoisen tavan osallistua leikkiin, ilman painetta tai kiirettä.

Leikkiin voi kutsua monella tavalla ja taitava pedagogi tuntee tiensä leikkiin. Joskus aikuisen on hyvä hypätä hetkeksi itse mukaan, toisinaan taas ohjata leikkiin pehmeästi toisen lapsen kautta. Joskus leikkiin kutsuu ympäristön tarjouma, kuten **kampaamo** (oivallus 18), **eläinsairaala** (oivallus 24) tai **oman kaupungin tuttu siluetti autoleikin maisemana** (oivallus 27). Leikki voi saada siipensä kekseliäitäkin reittejä pitkin, esimerkiksi **sadutuksesta draamaleikkiin** (oivallus 35).

Leikin ilo syntyy usein siitä, että joku näkee lapsen leikin ja tarpeet sen taustalla. Se voi olla lapsen pieni ele ja hetki, jossa aikuinen pysähtyy, kuuntelee ja kysyy: "Mitä leikittäisiin?" Kun on kyse pedagogiikasta, leikki ei tapahdu sattumalta, vaan sen mahdollistaminen on taitavaa, havainnoivaa ja suunnitelmallista toimintaa. Taitava leikkijä-aikuinen soluttautuu mukaan ja pian kysymys osoitetaan hänelle - *mitä tänään leikittäisiin?*

14

Leikkitalu

Olemme ottaneet ryhmässä käyttöön leikkitalut. Leikkitalujen avulla lapset saavat onnistumisen kokemuksia, ja pääsevät päättämään itselleen tärkeästä asiasta, vaikkei esimerkiksi kielitaitoa vielä olisikaan. Leikkitalujen avulla lasten sitoutuneisuus leikkeihin on kasvanut ja leikkimisestä on tullut monelle mielekkäämpää. Leikkitaluja on useita ja niitä vaihdellaan lasten mielenkiinnonkohteiden sekä tarpeiden mukaan. Leikit on helpompi hahmottaa ja niihin on sitouduttu paremmin ja pidemmäksi aikaa. Lapset oppivat tunnistamaan oman nimensä ja jopa kavereidensa nimet. Lapset voivat taitojensa mukaan olla mukana toteuttamassa leikkitalua, esim. valokuvaamalla ja auttamalla laminoimaan kuvat leikkitaluun.



15

Leikkitalu pöytäpuuhille

Tukea tarvitsevien lasten ohjautuminen ja kiinnittyminen leikkeihin tai pöytäpuuhiin välipalan jälkeen oli haastavaa, vaikka ryhmässä oli käytössä leikinvalintataulu. Teimme erikseen vielä pöytäpuuhien valintataulun ryhmään, jolloin heidän oli helpompi valita ja näyttää kuvasta mitä he haluavat tehdä. Tämä itseasiassa helpotti muidenkin lasten ohjautumista pöytäpuuhiin. Näin iltapäivät alkoivat sujua rauhallisemmin ja kuvien avulla oli tiettyjen lasten helpompi valita tekeminen myös pöytäpuuhista.



16

Yksinkertaisia, mutta innostavia leikkejä:

- Kerätään pieniä esineitä, kun esim. nalle tiputti niitä lattialle
- Pussileikki. Laitetaan pussiin erilaisia esineitä, lapset vuorotellen ottavat niitä pussista ja nimetään yhdessä.
- Kalastus. Vesikulhoon laitetaan leluja, lapset ensin ottavat leluja käsillä ja sitten vaikeampi versio verkolla
- Hautaa ja kaivaa hiekasta pieniä leluja. Aikuinen hautaa ja lapset etsivät hiekasta yhdessä

Arvotaan leikkiparit

Harjoitellaan leikkimään eri kavereiden kanssa! Leikkiparit voidaan arpoa niin, että ensin arvotaan leikkijäkokoonpano (ja heille arvotaan myös aikuinen mukaan leikkiin!) ja sitten tämä kokoonpano (leikkipari tai pienryhmä) valitsee leikkitaululta yhteisen leikin.

Kokemus leikkipareista: alussa oli hieman haasteita, jos lapset eivät päässeet kavereiden kanssa samaan ryhmään leikkimään, mutta ovat nyt tottuneet leikkimään eri porukoissa. Samoin oli haastetta, jos se mieleinen leikki ei sattunutkaan omalle ryhmälle. Tähän olemme kehittäneet sellaisen tavan, että ne lapset, jotka ehdottavat jotain leikkiä, pääsevät siihen leikkiin ja heille arvotaan sitten siihen kaverit.

On mukava nähdä, kuinka arvotut leikkikaverit ovat alkaneet toimia. Osa lapsista on tätä kautta löytänyt ns. uusia leikkikavereita, joiden kanssa leikkii nyt myös muutenkin. Samoin he lapset, jotka leikkivät paljon itsekseen ovat arvotuissa leikkiryhmissä ottaneet kontaktia muihin lapsiin.

Lapset mukana leikin suunnittelussa: kampaamoleikki

Yhdessä lasten kanssa päätettiin tehdä ryhmään kampaamoleikki. Aikuiset toivat tyhjiä shampoo- ja hoitoaine pulloja leikkiin sekä erilaisia pinnejä ja pampuloita. Leikki innosti lapsia leikkimään leikkiä myös keskenään! Erityisen mukavaa lapsista oli, kun sai laittaa aikuisten hiuksia. Aikuiset saivatkin hienoja kampauksia, kasvo- sekä käsihoitoja. Oli ihanaa huomata miten leikin aikana ei tullut kinaa siitä, että kuka tekee ja mitä. Hiuksia ja toisia käsiteltiin lempeästi. Leikistä jäi todella hyvä mieli, koska olin onnistunut pitämään lapset pitkään leikin äärellä – Lasten osallisuuden voima on vahvaa!



Lasten leikin rikastamista kieltämisen sijaan: pokepallot innostavat yli ryhmärajojen!

Lapset leikkivät ulkona leikkiä, jossa he nappasivat pokemoneja kivillä. Askartelimme turvallisemmat leikkivälineet paperimassapalloista. Pokepaloista tuli tärkeä liikunnan edistäjä pihalla. Toisin kuin kiviä, näitä sai vapaasti heitellä ja niiden perässä oli kiva juosta. Palloleikki laajeni monipäiväiseksi, yhteiseksi leikiksi, joka kiinnosti yli ryhmärajojen. Lapset pitävät palloistaan hyvää huolta ja oppivat tunnistamaan niitä tuntomerkkien perusteella. Pokepallot palautettiin yhteiseen koriin aina ulkoilun päätteeksi. Onnistuimme tarttumaan lasten leikin ideaan sen kieltämisen sijaan.



Autoleikille pyhitetty paikka

Autonurkka on aina suosittu alle 3-vuotiaiden keskuudessa. Tässä on helppo huolehtia kaikkien osallistumisesta, ei tarvitse osata vielä edes puhua. Voi ajella, opetella vuorottelua ja iloita yhteistyöstä. Ei tarvitse houkutella osallistumaan, kaikki haluavat aina tulla mukaan!

Retkeilyleikki

Retkeilyleikki syntyi lasten retkeillessä ryhmämme sisätiloissa. Rikastimme leikkiä lasten mielenkiinnonkohteiden mukaan (joku pitää kalastuksesta, joku puuhommien tekemisestä). Retkeilyleikki on lisännyt ymmärrystä lasten liikkumisen sallimisesta ryhmässämme. Aikuisen jalkautuminen leikkiin antaa mahdollisuuden tuoda monipuolisesti pedagogista sisältöä mukaan toimintaan ikään kuin "salaa", leikin tiimelyksessä. Voidaan esimerkiksi laskea kalastettujen kalojen määrää ja pohtia, kuinka tulen äärellä tulee toimia.



Majassa viihdytään

Kuvassa näkyy oppimisympäristössä oleva maja. Maja on sijoitettu portaiden alle. Kangas on hieman läpikuultavaa tähtikangasta. Tämä saa lapsen tuntemaan, että hän on tilassa suojassa, rauhassa leikkimässä, vaikka ryhmässä olisikin paljon muitakin lapsia. Läpikuultavan kankaan suojassa aikuinen voi tarkkailla lasta/lapsia niin, ettei lapsi edes huomaa sitä. Maja on ollut hyvin tärkeässä roolissa ryhmässämme. Maja on niin rauhallisen oleilun, kuin pitkäkestoisen leikin mahdollistaja. Majaan on mm. rakentunut yhden lapsen toimesta oma puutarhamaailmansa, jota hän rakensi muutamia päiviä. Maja on todella suosittu paikka leikkiä meidän lapsiryhmässä.



Ihmekone Sampo



Rakensimme lasten kanssa Kalevalan päiväksi ihmekone Sampon, jolla on kyky lähettää ja vastaanottaa viestejä maalta, mereltä, ilmasta ja avaruudesta. Ryhmämme tarinoissa on elänyt vahvasti orava, joka alkoi todellisesta havainnosta oravasta ja jatkui tarinaan oravasta, joka lähetti lapsille postia matkoiltaan eri puolilla maailmaa. Kerran lapsille tuli huoli, kun oravasta ei ollut kuulunut mitään. Tästä alkoi yhteinen seikkailumme oravan kohtalon selvittämiseksi. Lopulta järjestimme Sampon avulla pelastusoperaation. Lasten valtava yhteishenki ja pohdinnat oravan auttamiseksi oli ihanaa seurattavaa ja sisälsi valtavasti oppimisen alueita. Puhuimme kuolemasta ja erilaisista peloista, joita lapset toivat keskusteluissa esiin, tutkimme mustia aukkoja, rakensimme yhdessä Sampon.

Eläinsairaalassa hoivataan rakkaita pehmoja

Kehitimme leikkiympäristöömme eläinlääkärileikin. Valmistettiin lasten kanssa sänkyjä potilaille, sekä osallistettiin myös vanhempia, joilta saatiin tarvikkeita leikkiin mm. oikea stetoskooppi! Tulostettiin kuvia aiheeseen liittyen ja valmistettiin kuvatukea itse leikkiin.

Vuorovaikutusta harjoittelevat lapset opettelevat leikin kautta mm. hoivaamista, toisen huomioimista / kuuntelemista, vuorottelua ja yhdessä tekemistä. Lasten kotoa tuomia pehmoja on hoidettu suurella hellyydellä ja aikuisen tukema leikki on ollut todella suosittu!



Inklusiivisessa leikissä jokaiselle on tilaa

PARAATIPAIKKA

Lapset valitsivat itse roolinsa, joku halusi olla eläinlääkäri, toinen potilas, yksi taas hoitaja. Oli kiva huomata, miten luontevasti roolit muotoutuivat ja miten hienosti lapset ottivat toisiaan mukaan. Hiljaisempi lapsi, joka usein tarkkailee sivusta, istui "odotushuoneessa" pehmolelun kanssa ja osallistui leikkiin ilman, että häntä siihen erikseen pyydettiin. Toinen lapsi, joka tarvitsee tukea vuorovaikutustilanteissa, sai olla tärkeässä roolissa eläinlääkärinä ja selvästi nautti saadessaan ohjata leikkiä.

Tässä leikkitalanteessa toteutui monta asiaa, joita pidämme tärkeinä. Jokainen lapsi sai olla mukana omien vahvuksiensa mukaan, ja aikuiset pystyivät tukemaan heitä yksilöllisesti. Toimittiin tiiminä, jossa yksi meistä osallistui leikkiin lapsen tasolla ja havainnoi ja toinen varmisti, että kaikilla oli tarvittavat välineet ja tilaa toimia. Näin pystyimme vastaamaan lasten erilaisiin tarpeisiin aidosti ja läsnä ollen.

Mieleen jäi hetki, kun yksi vetäytyvämpi lapsi rohkaistui ehdottamaan, että rakennettaisiin "röntgenhuone" ja muut innostuivat heti ja lähtivät mukaan ideaan. Tuntui hienolta nähdä, miten lapsen idea sai tilaa ja arvostusta ryhmässä. Samalla tämä lapsi sai tärkeän kokemuksen siitä, että hänen ajatuksensa ovat merkityksellisiä ja hän on tullut kuulluksi. Nämä pienet hetket kertovat meille paljon siitä, mitä inklusio arjessa tarkoittaa. Sen ei tarvitse aina olla suuria ratkaisuja tai erillisiä hetkiä, vaan läsnäoloa, kuuntelemista ja mahdollisuuden antamista kaikille lapsille olla osa yhteistä tekemistä, kukin omalla tavallaan. Leikin kautta tämä tapahtuu usein luonnollisimmin.

Pienryhmäleikki osoitti jälleen, miten tärkeää on jakaa opettajuutta ja suunnitella toimintaa niin, että jokaisella lapsella on tilaa kasvaa ja olla mukana. Se oli pieni hetki, mutta meille kaikille, erityisesti lapsille, hyvin merkityksellinen."

Kaupunkileikki sisältä ulos

Olemme lasten kanssa kevään aikana tehneet kaupunkia, leikkiä varten. Halusimme osallistaa lapset mukaan suunnitelmaan ja toteutukseen. Lapset ovat innokkaasti maallaneet pahvilaatikoita tankkausasemaksi, pizzapaikaksi, ym. Säiden lämmettyä voimme kaupunkiajot siirtää myös pihalle, jonne voimme piirtää myös ajotiet. Mopoilijat odottavat innokkaina. Kaikki olleet rohkeasti mukana projektissa, myös se hiljaisempi tai vilkkaampi lapsi. Yhdessä tekemisessä näkyy lasten innokkuus.

Oman kaupunkimme tuttu siluetti autoleikin maisemana

Kaupunkileikki on yksi suosituimmista leikeistämme, usein siellä paloautot ja poliisiautot pörräävät pitkin katuja. Taustan ovat tehneet taitavat työkaverini. Kuvassa on liitetty Mikkeliä ja Ristiinaa. Olemme monessa leikkiympäristössä kehittäneet leikkeihin taustoja, ettei ole vain autoleikki ja siinä on autot tai että junaleikissä on vain juna. Leikkitarjouma houkuttelee ja rikastaa lasten mielikuvia.



Lähiympäristö sisäleikkiin



Ryhmässämme on lähdetty rakentamaan sekä rikastuttamaan leikkiympäristöjä sekä lisäämään aikuisten osallisuutta leikkeihin. Leikkiympäristöihin on yhdistetty ja rakennettu paikallisia asioita, esim. rakennuksia. Leihin ohessa voidaan samalla tutustua omaan lähiympäristöön.

Muutoksen myötä sekä lasten että aikuisten innostus leikkiin on kasvanut. Lisäksi se on vaikuttanut positiivisesti ryhmäytymiseen sekä me-henkeen. Lasten leikki- ja vuorovaikutustaitoja on päästy tukemaan ja havainnoimaan eri tavalla.

Vilinää työmaalla

Huomioimme lasten toiveet ja mielenkiinnon kohteet pitkäkestoisen leikin tukemiseksi ja laadimme yhdessä lasten kanssa rakennustyömaa-leikin. Käytimme aiheeseen liittyviä laululeikkejä (QR-koodeilla), loruja ja tutkimme asiantietoa ajoneuvoista. Veimme leikin jatkumon ulos: ulkona meillä on rajattu työmaa-alue, johon lapset mm. päättivät istuttaa lapiopuun. Aikuisen roolin merkitys mahdollistaa ja luoda leikkiä arvostavaa toimintakulttuuria. Pohdimme mm. leikkiä rajoittavia tekijöitä yhdessä ja rikoimme niitä (mm. siivousaikataulu). Yhdessä tekemisen ja leikin iloa syntyy, kun yhdessä tekee!



Inkluusio ei ole irrallinen tavoite, vaan se rakentuu joka päiväsissä pienissä valinnoissa

“Toimintakauden aikana olen ryhmäni kanssa pysähtynyt tarkastelemaan, miten huomioimme erilaiset oppijat ja leikkijät osana arkea. Päiväkodissamme pedagogiikka on ollut aina tärkeä osa toimintakulttuuria, mutta olen koulutuksen myötä huomannut, että erityisesti kiireisissä siirtymätilanteissa sekä ulkoleikeissä pedagogisuus on helposti jäänyt taka-alalle. Esimerkiksi ulkona toistuivat usein samat fyysiset leikit ilman suunnittelua, eikä lasten osallisuus tai leikin pedagoginen sisältö aina toteutunut.

Olen saanut työkaluja tarkastella toimintaa uudesta näkökulmasta ja innostuin kokeilemaan erilaisia ratkaisuja. Olen esimerkiksi kiinnittänyt huomiota enemmän siihen, miten oppimisympäristöjä muokataan lasten kiinnostuksen ja tarpeiden mukaan. Tavoitteena on ollut lisätä lasten osallisuutta antamalla heille tilaa, aikaa ja välineitä vaikuttaa omaan toimintaansa, myös leikin kautta. Samalla olen pohtinut aikuisen roolia leikissä: miten voimme tukea ja rikastuttaa lasten omaehtoista leikkiä puuttumatta liikaa?

Yksi onnistunut hetki oli, kun lapset halusivat leikkiä kotileikkiä pihalla. Sen sijaan että ohjasimme heidät sisälle "kotileikin tilaan", annoimme leikille tilaa syntyä sinne, missä lapset sitä halusivat toteuttaa. Mopot, joita normaalisti käytetään ajamiseen, muuttuivatkin osaksi kotileikkiä: vauvan kuljetusvälineiksi, ostosreissuiksi tai retkivälineiksi. Tässä tilanteessa oli tärkeää, ettei aikuinen rajoittanut lasten mielikuvitusta, vaan tuki ja mahdollisti sen. Tällaiset hetket kiteyttävät sen, miten inkluusio toteutuu arjessa: kaikilla lapsilla oli paikka leikissä ja mahdollisuus osallistua omalla tavallaan. Aikuisen rooli oli olla mahdollistaja: tarjota aikaa, tilaa ja avoimuutta lasten ajatuksille, vaikka juuri nämä asiat ovat usein päiväkotiarjessa haasteellisia.

Toinen konkreettinen muutos tapahtui siirtymätilanteissa. Tiimi otti käyttöön siirtymälauluja ja eläinkävelyjä, joissa jokainen lapsi saa valita oman eläinhahmonsensa siirtyessään ruokailusta lepohuoneeseen, mikä auttoi rauhoittamaan tilanteita ja vahvisti lasten osallisuutta ja turvallisuuden tunnetta.

Myös sisäleikkien ympäristöjä on alettu muuttaa säännöllisemmin. Esimerkiksi tuomalla luonnonmateriaaleja ja eläinhahmoja rakenteluleikin yhteyteen, leikistä tuli monipuolisempi ja houkuttelevampi myös niille lapsille, jotka aiemmin jäivät leikin ulkopuolelle. Leikkiin syntyi uusia sanoja ja tilanteita, jotka tukivat sekä kielen kehitystä että vuorovaikutustaitoja.

Näissä arjen tilanteissa yhdistyvät koulutuksessa opitut periaatteet ja käytännön oivallukset: **inklusuio ei ole irrallinen tavoite, vaan se rakentuu joka päivä pienissä valinnoissa**. Olen oppinut tunnistamaan oman roolini merkityksen paremmin – ei vain toiminnan suunnittelijana, vaan myös ilmapiirin rakentajana ja lasten osallisuuden mahdollistajana. Tiimissäni olen ohjannut työskentelyä yhä enemmän siihen suuntaan, että jokainen lapsi tulee nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi leikin, vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden kautta.”



Kielenkehitystä, luokittelua ja matemaattista ajattelua leikkihuoneissa

Olemme perustaneet erilaisia leikkihuoneita, esimerkiksi koti- ja kauppaleikkihuone, keppihevoslleikkihuone, temppuratahuone ja piirustus/muovailu/palapelihuone ja lego/autoleikkihuone. Näihin huoneisiin lapset saavat iltapäivisin itse valita osallistumisensa. Aikuiset jakautuvat leikkeihin mukaan. Joskus aikuinen valitsee osallistujat huoneisiin yhteisten mielenkiintojen mukaan, jotta löytyisi uusia leikkikavereita.

Kuva on kauppaleikistä. Siinä on erilaisia tarvikkeita omissa koreissaan ja ikkunassa korin yläpuolella on kuva, joka kertoo mihin koriin kuuluvat vihannekset, hedelmät, suklaat, leivonnaiset, leivät ja lihat/kalat. Opimme siis leikkiessä esimerkiksi yläkäsitteitä, lajittelua sekä suomenkielen ruokasanastoa samalla kun teemme ostoksia leikkirahalla. Myös värit tulevat tutuiksi ja lapsia voi pyytää antamaan/laittamaan tietyn tavaran tai tietty määrä tavaroita oikeisiin koreihin tai etsimään samanvärisiä tavaroita.



Draamaleikki, joka toi metsän sisälle

Perustimme lasten mielenkiinnon pohjalta draamaleikin, johon on myös liitetty oikeassa lähimetsässä käynnit, askarteluiden teemat, laulut yms. Tavoitteena on lasten sosiaalisten taitojen, kaverisuhteiden, leikkien kehittäminen ilman fyysisiä leluja ja mielikuvituksen kehittäminen ja kasvattaminen. Leikeissä rakennetaan metsä, jossa joka kerta on ollut erilainen teema, mm. kalat, linnut, vuodenaajat ja nämä toteutetaan lasten ikätason mukaisesti.



Maailman maat päiväkotiin

Lähdimme kehittämään oppimisympäristöjämme yhdessä lasten kanssa. Loimme erilaisia "maita" ryhmätiloihimme, lapsiryhmästämmme nousseiden kulttuurien inspiroimana. Lapset toivat omia ideoitaan, asuja ja esineitä kotoa. Leikki avasi tilaa monikulttuuriselle vuorovaikutukselle ja antoi jokaiselle mahdollisuuden tuoda omaa taustaansa osaksi yhteistä leikkiä. Näin saimme myös aikaisemmin vetäytyneitä lapsia mukaan leikkiin. Koimme, että inklusio toteutui aidosti leikin kautta.

Eläinleikillä leikkipedagogiikkaa lentoon

Leikin kehittäminen on lähtenyt ryhmässämme "lentoon"! Saimme lapset osallistettua leikin kehittämiseen ja lähdimme yhdessä kehittämään eläinleikkiä mielekkäämmäksi. Saimme aikaiseksi mahtavaa materiaalia eläinleikin tueksi.



Sadutuksesta draamaleikkiin

Lasten ryhmäsatu piirretään näkyväksi kysymysten pohjalta, jonka jälkeen pääsemme leikkimään sadutuksesta syntyneen tarinaa. Sadutus etenee apukysymysten avulla: Missä ollaan? Ketkä voisivat olla tapahtumapaikassa? Miksi tänään on erityinen päivä siellä? Mitä yllättävää voisi tapahtua? Miten ongelma ratkaistaan? Mitä taitoja teillä voisi olla? Mitä hahmot tekevät ratkaistuaan ongelman?



Teemaviikko: Muumit

Ryhmässä Muumit on nyt suosittuja. Suunnittelimme Muumiviikkoa siten, että jokainen lapsi pääsi osalliseksi toimintaan sekä jokainen tiimin jäsen toi omaa osaamistaan viikolle. Viikkoa vietettiin mm. etsien Muumipapan kadonnutta häntää, auttamalla Muumeja etsimään kadonneita Hattivatteja ja leipoen Muumimamman porkkanakakkua. Kirjastoautosta saimme Muumi aiheisia kirjoja, joita luimme lasten kanssa lepohetkessä ja päivän aikana. Tiusti ja Viuhtikin kävivät etsimässä matkalaukkuaan päiväkodilta.



Projekti lasten kanssa piti sisällään myös aikuisten oman teematyöskentelyn: muista suunnittelussa, että pedagogiset tavoitteet asetetaan aina tiimin toiminnalle!

Lähdimme autoprojektilla rikastuttamaan leikki- ja toimintaympäristöjä, tavoitteena oli tuoda myös lasten omaehtoiseen leikkiin ja puuhasteluun projektin myötä lisää ideoita ja mahdollisuuksia. Projektin teema sisällytettiin mahdollisuuksien mukaan kaikkeen viikon toimintaan mm. aamupiirien lorupusseihin, ulkoleikkeihin, musiikilliseen ilmaisuun, luovaan toimintaan ja kädentaitoihin.



Toimme ryhmään mm. autokaupan, ambulanssitarvikkeet ja paloautorekvisiittaa leikkeihin. Toimme ryhmään valmistelemamme materiaalia esim. lehtiä joista sai leikata autojen kuvia, palapelejä, pelejä, muovailuvahaa autoleikkeihin yhdistettäväksi, autopesulan tarvikkeet ja hamahelmiä autoteemaan sopivilla malleilla.

Projektin toteutuksessa pyrimme toimimaan lapsilähtöisesti, lasten mielenkiinnonkohteita tukien ja varmistamaan osallisuuden ja tasa-arvon toteutumisen.

Leikiten kulttuurit tutuksi

Olemme ryhmässämme halunneet neutraalilla kulttuuri- ja katsomuskasvatuksella tehdä erilaiset lähtökohdat ja katsomukset tasavertaisesti hyväksytyiksi. Tämä on haastanut aikuiset perehtymään meille vieraisiin aihepiireihin. Hyödynsimme Helsingin yliopiston tuottamaa uskonnonopetusmateriaalia mm. virtuaalisessa Moskeija-vierailussa. Järjestelimme moskeijan olosuhteita jäljittelevän ympäristön. Rukousnauhaa käytimme kiitollisuushelminä ja puhuimme meille tärkeistä ihmisistä, aiheista ja asioista. Oli aivan ihana huomata, miten lapset uskalsivat tuoda omista taustoistaan esille heille tai perheille tärkeitä asioita. Kaikki tulivat kuulluiksi itselleen sopivalla tavalla ja sopivissa määrin.

Koko päiväkodin tasolla järjestimme kulttuurinäyttelyn, johon saimme perheiltä paljon esineitä tutustuttaviksi ja kuvia heille tärkeistä paikoista. Lasten avoimuus ja ihastelu eri maiden mm. kansallispukuihin oli ihanan sallivaa.



Ruuan reitti: kiinnostavat kasvikset keskusteluista leikkeihin

Alle 3-vuotiaiden ryhmässämme lapsilla nousi kiinnostus kasviksista, ruuasta ja ravinnosta. Pohdimme, miten voisimme rikastaa aihetta arkeemme. Etsiskelyn tuloksena löysimme ruokatieto.fi sivuston josta saimme tilattua 'ruuan reitti'-julisteet meidän ruokasaliimme. Näin 6kk myöhemminkin ruuan reitti-julisteet innostavat lapsiamme ja keskustelemme aiheesta paljon ruokailujen aikana.

Halusimme tuoda aiheen vielä ruokailuhetkien ulkopuolelle. Yhdessä lasten kanssa valittiin, tulostettiin, laminoitiin eri kasvien kuvia. Tämän jälkeen lajiteltiin ne neljään ryhmään: vihannekset, juurekset, hedelmät ja marjat. Lajittelu oli lasten mielestä todella hauskaa.



Nyt kasvien kuvat koristavat kotileikkiämme ja harvasen päivä kuuluu "minä teen mansikasta piirakkaa" tai "otan omenaa" ja näytetään kuvia seinällä. Usein lapset myös haluaa näyttää vanhemmilleen kasvien kuvia ja nimetä niitä kerta toisensa jälkeen.

Saunan lämpöön myös päiväkodissa

Aikuisen tukemassa kotileikissä lapset pesivät vauvoja. Yhdessä rakennettiin leikkiä eteenpäin lasten mielenkiinnonkohteista käsin siten, että ensin rakennettiin pesutilaan suihku. Tämän ollessa valmis toinen lapsi ehdotti, voitaisiinko mennä saunaan. Siitä se idea sitten lähti!

Suunnittelimme ja askartelimme leikkiin saunan joka oli monelle mieleinen tekeminen ja leikeissä suosittu paikka olla. Saunalle oli varattu hiljainen paikka ryhmätilasta jossa oli mahdollisuus rentoutua niin kuin saunassa kuuluukin. Leikki laajeni myöhemmin koko talon laajuiseksi yhteisöleikiksi jossa eri ryhmissä oli eri leikkitiloja tehty (mm. kirjasto, posti, kauppa). Leikkitiloissa sai leikkiä yki ryhmärajojen ja jokaiselle lapselle annettiin mahdollisuus valita mihin leikkiin haluaa.



Hiljaisen leikin nurkkaus

Rakensimme lasten kanssa yhdessä "Hiljaisen leikin nurkan" niille, jotka kaipaavat rauhaa tai leikkivät mieluummin pienessä porukassa. Nurkkaus suunniteltiin lasten ideoiden ja toiveiden pohjalta, ja se toi leikkiin mukaan myös aiemmin yhteisestä leikistä ja toiminnasta ulkopuolelle jääneitä lapsia. Tila antoi jokaiselle mahdollisuuden osallistua omalla tavallaan. Olipa upeaa nähdä, miten jotkut lapset puhkesivat rauhallisessa leikkitilassa kukkaan!

Tukea, tilaa ja tapoja tulla ymmärretyksi

Osallisuuden ja inklusiivisen arjen näkökulmasta jokaisen lapsen kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisen varmistaminen on keskeistä. Kommunikaatio on paljon muutakin kuin sanoja: se on katseita, eleitä, kuvia, viittomia ja tunteita. Erilaiset tavat ilmaista itseään ja osallistua tekevät tilaa moninaisuudelle ja mahdollistavat jokaiselle lapselle oman äänen varhaiskasvatuksen arjessa.

Kommunikaation tukeminen alkaa läsnäolosta ja pysähtymisestä. Se voi tarkoittaa yksinkertaisia tekoja: sitä, että aikuinen ottaa huomioon lapsen aloitteen, huomaa ilmeen muutoksen tai toistaa sanan samalla tavalla, kerta toisensa jälkeen. Tukiviittomat, kuvakortit ja tuttu arjen rytmi voivat yhdessä rakentaa siltaa ymmärryksen äärelle.

Kuvatuki toimii paitsi yksilön tukena, myös yhteisen ryhmähengen ja toimintakulttuurin rakentajana. Monessa lapsiryhmässä aikuisilla on **avaimenperissä mukana kuvatu** eri tilanteisiin (*oivallus 44*) jouhevasti hyödynnettäviksi. Eräs tiimi rakensi ryhmän ovenpieleen "**tervehdyskäden**", jonka avulla lapset voivat osoittaa, miten haluavat tervehtiä aamuisin (*oivallus 48*).

Kommunikaation tuen keinot eivät ole pelkästään niitä varten, joilla on erityinen tuen tarve. Johdonmukaisesti hyödynnettyinä esimerkiksi kuvat ja viittomat luovat selkeyttä, rytmiä ja osallistumisen mahdollisuuksia kaikille. Esimerkiksi **kielipiiri** (*oivallus 46*) ennen ruokailua voi jollekin olla päivän kohokohta, kun se rakentuu tuttujen lorujen, laulujen ja kuvien ympärille. Piirin päättävä ruokaloru viittomineen tuo tuttua rutiinia, ja lapset oppivat vuorovaikutuksen keinoja kuin huomaamatta.

Kommunikaation tukemisen välineet ovat joillekin lapsille erityisen olennainen ovi osallisuudelle. Keskeistä on, että tutuksi tulleita keinoja käytetään tietoisesti, johdonmukaisesti ja toistuvasti. Parhaimmillaan kuvin tuettu arki ei tarjoa pelkästään sanoja, vaan myös turvallisen paikan tulla kuulluksi.

Tukiviittomat onnistuvat pienimmiltäkin

Kuvatukien ja tukiviittomien avulla kaikki lapset pääsevät vaikuttamaan toimintaan ja ilmaisemaan itseään. Olemme kokeneet, että ne ovat todella suuri apu osallistaa kaikki lapset, kielitaidosta riippumatta, varsinkin pienten ryhmässä. Arjen eri tilanteisiin löytyy kuvatuet, joita sekä ryhmän aikuiset että lapset käyttävät aktiivisesti. Kuvatuet ovat tulleet mukaan myös jumppahetkille, esim. pehmolelujumpassa oli kuvat eri liikkeille, ja ensimmäistä kertaa kaikki lapset osallistuivat jumppaliikkeisiin.



Kielipiiri

Ryhmässämme pidetään kielipiiriä ennen ruokailua. Materiaalit ovat valmiina, innostavia ja helposti saatavilla piiri hetkille. Eri päivinä laulamme, lorutteleamme, leikimme Kim-leikkejä ja luemme satuja. Kaikki pääsevät osallistumaan. Lopuksi leikimme yhdessä vielä ruokatorun jonka käsimerkit pienimmätkin lapset ovat oppineet hienosti. Piirin jälkeen siirrymme rauhasa ruokailemaan.



Millainen päiväsi oli?

1-3 -vuotiaiden ryhmässä useimmat lapsista eivät vielä osaa kertoa päivästäään puhuen. Tein ryhmän ovenpieleen lasten tasolle julisteen, jossa on hymynaama, peukalo ja surunaama. Kuvien avulla lapset voivat näyttää kotiin lähtiessä minkälainen päivä heidän mielestään oli. Julistetta voidaan käyttää myös tunnemittarina muissa tilanteissa.

Tervehdyskäsi

Ryhmässämme huomasimme, että aamuinen tervehdys jää usein lapsilta väliin heidän tullessaan päiväkotiin. Leikkeihin ja kavereiden luokse säännätään suoraan, mikä tietenkin on ihan ymmärrettävää, mutta halusimme nostaa tervehtimisen tärkeyden ja toisen positiivisen huomioimisen heti päivän alkuun. Halusimme myös tuoda tähän selkeän kuvatuun avuksi varsinkin ryhmämme s2-lapsia varten sekä heille, joilla ei vielä ole puhetta. Kävimme lasten kanssa pienryhmissä läpi erilaisia tapoja tervehtiä aikuista tai kaveria. Valitsimme sopivat kuvat papunetistä yhdessä sopimiamme tervehdytapoja kuvaamaan. Toteutimme näin "tervehdyskäden" ryhmätilan oveen, josta jokaisen lapsen on aamulla helppo näyttää sormella osoittaen, miten haluaa tervehtiä aikuista, tai kaveria päiväkotiin tullessaan.

Tässä opimme vuorovaikutustaitoja ja toisen huomioimista, sekä ns. "hyviä tapoja". "Tervehdyskäsi" on myös osallistanut kasvattajia pysähtymään tervehtimisen äärelle ja huomioimaan jokaisen lapsen heti aamusta yksilöllisesti. Tästä on tullut niin lapsille, kuin aikuisille hyvä mieli ja ihana päivänaloitus. Lapset ovat jopa jalostaneet ideaa eteenpäin ja käyttävät tätä kättä hyvästellessään vanhempansa aamuisin.



Ruokailupeli

Suunnittelimme ryhmämme lapselle oman ruokailupelin, jonka tavoitteena oli helpottaa sekä sujuvoittaa lapsen ruokailutilanteita. Peli luotiin täysin lapsen mielenkiinnonkohteista käsin, sen säännöt sovittiin yhdessä ja sitä myös pelattiin aina yhdessä aikuisen kanssa. Peli toi mukaan hyvin paljon positiivisia elementtejä sekä lapsen että muun ryhmän ruokailutilanteisiin; se rauhoitti, edisti mukavia vuorovaikutustilanteita, motivoi odottamaan sekä mahdollisti lapselle tärkeitä mahdollisuuksia liikkumiseen.

1	Saanko?	mennä	pelaamaan?	Kyllä, mene vain!	Ei nyt.	Kiitos!
2	Saanko?	mennä	pelaamaan?	Kyllä, mene vain!	Ei nyt.	Kiitos!

Pienten ryhmässä painottuu kommunikaation monipuolisuus

Ryhmäni on alle 3v ja usein kuulee, että pienten kanssa ei voi tehdä mitään. Olemme tehneet vaikka mitä ja ehkä niistä suurin on se, että olemme onnistuneet kuvien kautta. Pienet eivät vielä välttämättä puhu, mutta hänen mielipiteensä on ihan yhtä tärkeä. Olemme käyttäneet osallisuustaulua toiminnan valinnassa apuna, jossa siis on kolme kuvaa ja lapset valitsevat niistä mihin toimintaan haluavat sinä päivänä osallistua. Wc:ssä on kuvat potta, supistaja ja pönttö, joista lapsi voi valita. Lisäksi vessassa on hauskat emoji-kuvat, josta lapsi voi näyttää tuliko kakka vai pissa ja siihen kehu päälle. Leikin valintaa auttaa kuvat, joista lapsi voi valita mieleisen leikit. Toiminnan suunnittelussa lapsille myös kuvat, joista voidaan toivoa toimintaa. Ruuan valintaan kuvatukena pieni, keski ja iso annos. Lasten osallisuutta lisätty tekemällä itse ja yhdessä aikuisen kanssa aikuisen sanallisen, fyysisen ja kuvallisen tuen kanssa. Unohtamatta kehua ja kannustusta.



Kaikki lapset hyötyvät kuvien käytöstä arjen strukturoinnista kommunikaation tukeen.

Ulkoilut: ei pelkkää lipputankopedagogiikkaa!

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa olemme oikeita pioneereja siinä, miten hyödynnämme lähiympäristöä ja luontoa varhaiskasvatuksen tärkeinä oppimisympäristöinä! Senhän me tunnistamme, että ulkoympäristö on varhaiskasvatuksessa paljon enemmän, kuin vain happihyppely. Se on paikka, jossa liike, leikki, tutkiminen ja yhdessä oleminen saavat uusia muotoja ja jossa erilaiset tavat osallistua ovat yhtä arvokkaita.

Pihalla ja retkillä tapahtuvat kohtaamiset rakentuvat usein luontevasti lasten ehdoilla: vuorovaikutus, osallisuus ja oppiminen syntyvät liikkeestä, leikistä ja yhdessä ihmettelystä ja tutkimisesta. Luonto itsessään on monelle lapselle rauhoittava ja virikkeellinen ympäristö, joka tarjoaa jännittävää tutkittavaa. Aikuisen pedagoginen herkkyyks näkyy siinä, millaisia mahdollisuuksia hän rakentaa tälle lapsen luontaiselle seikkailumielelle ja uteliaisuudelle.

Inklusiivinen pedagogiikka ulkona tarkoittaa ympäristön ja toiminnan muokkaamista niin, että se huomioi lasten erilaiset tarpeet, vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet. Joku lapsi kaippaa omaa rauhallista paikkaa kiipeilytelineen taakse, toinen taas tarvitsee paljon liikettä ja tilaa. Päiväkodin piha on ympäristöltään ja tarjoumiltaan hyvin erilainen oppimisympäristö, kuin sisätilat. Se joko kutsuu mukaan tai sulkee ulkopuolelle, mikäli lapsen on vaikeaa löytää pihalta leikkikaveri ja mielekästä tekemistä. Siksi ulkona toteutetussa pedagogiikassa korostuu havainnointi tuntosarvet tarkkoina ja pieniin tarpeisiin vastaaminen.

Sisältä pihalle siirtyessä voi herkästi tapahtua pedagogisen toiminnan katkeamista. Arjen toiminnan suunnittelussa saatetaan herkästi satsata tuokioihin ja projekteihin, mutta muistatthan ulkoilujen suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen tärkeyden? Siinä missä aikuisen valvova rooli ja turvallisuudesta huolehtiminen on tietenkin tärkeää, tulee lisäksi huomioida, miten arjen rakenteilla ja tiimien välisellä yhteistyöllä huolehditaan myös siitä, että lapsia voidaan aidolla läsnäololla tukea myös ulkotoiminnassa ja -leikeissä.

Kun ulkoilua suunnitellaan tietoisesti pedagogisena mahdollisuutena, voidaan aidosti huomioida lasten erilaiset kiinnostuksen kohteet ja tuen tarpeet. Esimerkiksi yhdessä laaditut ja sisällöltään vaihtelevat **retkipussit** (*oivallus 51*) antavat konkreettisia mahdollisuuksia toiminnalliseen oppimiseen luonnossa. Ne tuovat sisältöä retkiin, tukevat vuorovaikutusta ja antavat aikuisille välineitä havainnoida, millaiset tavat osallistua toimivat eri lapsille.

Ulkoilun ei tarvitse olla kaikille sama. Inklusiivinen ulkoilu rakentuu ajatuksesta, että jokainen lapsi osallistuu omalla tavallaan ja omasta lähtökohdastaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että piha-alueelle on suunniteltu erilaisia lapsia kiinnostavia asioita: luupit ja laminoidut kuvat hyönteisistä pienelle tutkijalle, motoriiikkaa harjoittava tehtävärata vikkelyyttä ja toimintaa kaipaavalle tai roolileikin välineet sisällä alkaneiden leikkien pitkäkestoisuuden mahdollistamiseksi. Pihasta syntyy yhteinen maailma, kun siihen rakennetaan mahdollisuuksia eri tavoille olla, tutkia ja osallistua.

Kurkistathan seuraavien oivallusten ohessa myös kirjasen lopussa (sivuilla 30-31) esiteltyt vinkit ulkoilujen rikastamiseen!

51

Retkipussi

Koimme tiimini kanssa onnistumisen riemua, kun saimme tehtyä retkille erilaisia pusseja, joita voi ottaa mukaan. Yhdessä on matikkaan sopivia valmiita tehtäviä, joita voi luonnossa tehdä kivillä, kävyillä ja kepeillä. Toisessa kirjaimiin liittyvää materiaalia: laminoituja kirjaimia, tavuja ja kuvia. Kolmas on leikkejä varten ja pitää sisällään erilaisia leluja, joita käytetty myös sisällä. Pussit ovat innostaneet lapsia oppimaan luonnossa uutta, ja ne avartavat myös varhaiskasvattajien näkökulmia, ja antavat tilaa uusille erilaisillekin ajatuksille miten tehdä toimintaa luonnossa. Välillä pusseja voi ottaa pari mukaan retkelle, ja yhdistellä niitä.



Se on myös helpottanut arkea, kun tavarat ovat jo valmiina, eikä niitä ole tarvinnut etsiä aamulla tai edellisenä päivänä. Lapset ovat olleet innoissaan retkipusseista. Ne sopivat erikikäisille ja sisältöjä voi aina päivittää vuoden aikana.

52



Yhteiset retket yli ryhmärajojen

Käynnistimme talossamme samanikäisten lasten viikoittaisen yhteistyötoiminnan. Esimerkiksi retkille voi lähteä eri ryhmien lasten muodostamissa pienryhmissä. Syksyllä aloitettu yhteistyö yli ryhmärajojen on rikastuttanut ujompienkin lasten sosiaalisia suhteita ja tuonut heille uusia kaverisuhteita. Yhteistyö on tuonut viikkaille myös pitkäkestoista leikkirauhaa erilaisten kavereiden ansiosta.

53

Kutistuskone toi retkeltä uuden pedagogisen sisällön

Lähdimme metsäretkelle, missä pedagogisena tavoitteena oli ryhmän kanssa yhdessä tarkkailla kevään merkkejä. Lapset bongasivat linnunpesän puusta ja yksi totesi: Tuonne ei kyllä ihminen mahdu ilman kutistuskonetta. Opettajana kysyin, mikä on kutistuskone ja miten voisimme sen rakentaa. Lapset tulivat päiväkodille päästyämme tutkimaan askarteluvarastoa ja jokainen sai tehdä yhdessä valitsemistamme materiaaleista oman keksintönsä. Vaikka pedagoginen tavoite on eri retkellä lähtiessä, saimme lapsen idealle tilaa ja tavoitteet muuttuivat matkan varrella. Pääsimme loppuen lopuksi harjoittelemaan yhdessä tekemistä, kommunikointia ryhmän kesken, kädentaitoja ja hienomotoriikkaa sekä oman tuotoksen esittelyä ja siitä kertomista.

Vinkki: soluttautuja

Aikuinen soluttautuu lasten jo käynnissä oleviin leikkeihin ulkona ja salamyhkäisesti (mutta varman pedagogisesti!) rikastuttaa leikkiä tukien lasten vuorovaikutustaitoja, vertaissuhteita, matemaattista ajattelua... Ihan muina agenteina!

Metsätaulu

Metsäretkellä kokoamme usein ympäristössä saatavilla olevista materiaaleista metsätaulun.

Taulun kehykset rakennetaan yhdessä esimerkiksi kepeistä. Kehyksen sisäpuolelle kerätään retken aikana löydetyistä aarteista kollaasi tai jokin muu taideteos. Kaikki retkeläiset tuovat kehiksen sisälle 1-5 aarretta. Syntynyt teos kuvataan. Taulun voi tuhota tai jättää paikoilleen seuraavaan kertaan. (Toki roskat kerätään metsästä aina pois!) Kuvia voi vertailla esim. värien, materiaalien, lukumäärien tai vuodenaikojen mukaan.

Vinkki: Tämä idea sopii myös vaikka pihansiivoukseen (piirretään raamit maahan: nyt kerätään sinisiä leluja, seuraavaksi lapioita, jne. Katsotaan millainen taulu saadaan!)



Tunnekukat ja pikkuinen leikkimökki

Otimme metsäretkelle mukaan Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari -kirjan, viltin, narsisseja ja askarteluvälineitä. Kävelimme metsän poikki aukeaan paikkaan, johon levitimme viltin ja jossa luimme kirjan. Pidimme kirjan teemojen parissa tunnetaitotuokion ja askartelimme tunnekukat. Lapset saivat käyttää luovuuttaan ja askarrella omanlaisensa tunnekukan. Kirjanluku ja askartelu onnistuvat hyvin ulkona ja kannattaa hyödyntää lähiympäristöjä! Leikkien rikastuttamiseksi retkillämme on ollut mukana myös pikkuinen mökki. Sinne on ilmestynyt myös jännittävä kirje ja lasten ratkottava mysteeri... Retkille kannattaa siis pakata mukaan myös mielikuvitus!



Hög!

Tack för att ni har varit så bra kompisar med oss Sopsamlare. Vi har nu flyttat ut till vår sommarsläta här i skogen. Vi jobbar jättelänge i går kväll men det blev lite skrap kvar som ni märker så måste ni skicka hjälpa oss att plöcka och sortera de sista skräpen åt oss?

Sen vill vi tacka er jättemycket för er tid på dagis. Ni har varit duktiga för er tid på som lärt er mycket och varit kompisar med varandra. Eftersom ni har blivit så duktiga på bokstaver så ska ni få en uppgift av oss. Bokstaverna har hamnat kuller om kuller! Kan ni hjälpa oss att sätta ihop dem till ord? Där står det vad ni ska få stå idag för att få att ni snart slutar dagis. Lycka till i förskolan!

Hälsningar från Sopsamlarstreten

Liikkuminen ilon lähteenä

Liikkuminen on lapselle luontaista. Se on paitsi kehon käyttöä, myös itseilmaisua, yhteyttä toisiin ja ilon lähde. Inklusiivinen liikuntakasvatus alkaa ympäristön ja rakenteiden muokkaamisesta lasten tarpeiden mukaisesti. Toiminnallinen arki rakentuu, kun lasten liikunnan mahdollisuuksia sekä sen rajoitteita lähdetään tietoisesti tarkastelemaan ja kehittämään. Alle kouluikäisten liikuntasuositusten mukaan lasten tulisi liikkua päivän aikana kolme tuntia vaihtelevasti ja tunnin kuormittavasti.

Seuraavissa koulutushankkeen osallistujien tuottamissa liikuntateemaisissa oivalluksissa näyttäytyy vahvasti liikunnan yhteentuova voima. Liikunta onkin eräänlainen universaali kieli: potkupalloa voidaan pelaila, musiikin tahtiin voidaan tanssahdella ja seikkailuradalla voidaan tasapainoilla, vaikkei yhteistä puhuttua kieltä olisikaan. Vaikkapa **“heiluhetket”** (oivallus 61), joissa jokainen saa liikkua omalla tavallaan ja tahdillaan, tukevat itsetuntoa ja kokemusta hyväksytyksi tulemisesta vailla suorituspaineita. Tärkeää onkin, että liikkuminen ei ole suorittamista, eikä kaikkien välttämättä tarvitse tehdä samaa. Inklusiivinen liikunta sallii erilaiset rytmit ja osallistumisen tavat!

Joissakin ryhmissä on kokeiltu lapsen vahvuuksia korostavaa liikuntaa, esimerkiksi **itse rakennetussa jumppasalissa** (oivallus 56), joissa saa valita itselleen sopivan haasteen. Toisaalla liikkumista on mahdollistettu sisätiloissa ja siirtymissä **seikkailullisten ratojen** avulla (oivallus 59). Juurikin siirtymätilanteet ja arjen pienet, toistuvat hetket voivat olla liikettä tukevia ja aktivoivia, kun niitä tarkastellaan tuorein silmin. Rutiineihin ujutettu liikunta keventää arkea ja tuo siihen leikkisyyttä ja seikkailun tuntua.

Oppimisympäristön ja käytössä olevien tilojen joustava hyödyntäminen mahdollistaa samalla tarkastelemaan fyysisen ympäristön rajoitteita liikkumiselle. Suurimpia rajoitteita lasten liikkumiselle etenkin sisätiloissa ovat vallitsevat säännöt, joita kannattaa niin ikään tarkastella pedagogisin silmälasein. Ovatko kaikki liikkumista rajoittavat säännöt lopulta perusteltuja, vai voisiko sisätiloissa olla enemmänkin mahdollisuuksia lasten spontaaniin liikkeeseen? Miten aikuinen suhtautuu lasten liikkeeseen ja sen aikaansaamaan vilskeseen? Näistä kannattaa puhua tiimien ja työyhteisöjen tasoilla!

Pienet ratkaisut, kuten käytävälle lattiateippauksin toteutettu **ruutuhyppele** (oivallus 58) tai reitit, joissa voi kulkea ryömien tai hypähdellen, tuovat liikkeen osaksi päivää. Tämä on hyvin suunniteltuna ja lapsen vasuihin kirjattuihin tavoitteisiin vastatessaan jälleen osa yleistä pedagogista tukea, josta hyötyvät kaikki lapsiryhmässä. Muistattehan erilaiset liikkujat ja huomaattehan paitsi lapsen, jolle liikkuminen on luontaista, rohkeaa ja kokeilevaa, myös lapsen, joka suhtautuu liikkumiseen arkuudella. Liikkuvan elämäntavan rakennuspalikat kootaan jo varhaislapsuudessa ja varhaiskasvatuksella on tärkeä roolinsa lapsen myönteisen minäkäsityksen syntymiseksi myös liikkujana: aikuinen, muista siis merkityksesi mallina ja motivaattorina!

56

Tehdään oma jumppasali

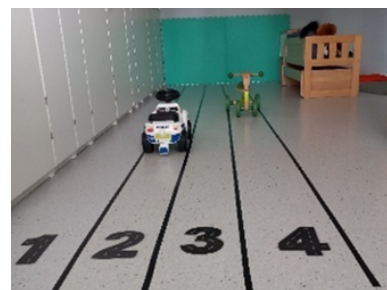
Päiväkodissämme ei ole enää jumppasalia, kun tilaan tuli yksi tilapäinen lisäryhmä. Ryhmässämme 1-3-vuotiaita ja vauhtia riittää. Rakensimme nukkumahuoneeseen oman liikuntasalin yhden kuukauden ajaksi. Siirsimme tilasta pois kaikki muut lelut ja välineet. Lapset ovat kovasti toivoneet jumppasaliin pääsyä ja näin saimme sen onnistumaan.

Meillä lapset rakentavat itsekin jo jumpparatoja tai leikkivät liikennevaloleikkiä lepohuoneessa aamuisin ja iltpäivisin. Olen hakenut ryhmään yhteisestä jumppasalista erilaisia tasapainovälineitä ym., jotka lapset voivat itse ottaa sovitusti kaapista ja saavat suunnitella itse spontaanisti oman jumpan. Usein tähän osallistuu 5-8 lasta ja myös aamuisin on muidenkin ryhmien lapsia mukana.

57

Vikkelät mopoilijat: räällätään autoilla!

Meillä on nopeajalkaisia alle kolmevuotiaita lapsia. Heillä menee monesti juoksuksi isossa huoneessa jota on ollut välillä vaikea jakaa eri toimintoihin. Tämän juoksuradan myötä on selkeää missä voi juosta, mopoilla ja "räällätä autoilla" ja se rauhoittaa muita leikkipisteitä.



58

Ruutuhyppeilyllä vältetään vaara

Hankimme ruutuhyppeilymaton suoralle käytävälle, jossa kuitenkin on vaarana törmätä kavereihin, jotka tulevat vessasta kulman takaa. Matto hidastaa juuri sopivassa kohtaa juoksuvahtia, mutta liikkumisen ilo säilyy!



59



Seikkailullinen siirtymä ruokailusta lepohuoneeseen

Teemme päivittäin leikkihuoneen ja lepohuoneen välille "tempuradan" jonka lapset saavat suorittaa wc:hen ja lepohuoneeseen mennessä. Tämä auttaa lapsia siirtymään toiminnasta toiseen. Tässä otetaan huomioon he, joilla on haasteita siirtymissä, sekä mukava juttu myös heille, jotka pärjäävät hyvin siirtymätilanteissa. Käytämme erilaisia välineitä. Tässä tunneli, pehmustettu selkänöja, jalan ja käden kuviot, jotka ohjaavat pupuloikkaan, sekä pehmo-omenat, joilla loikitaan kiveltä kivelle. Samalla lapsi pääsee harjoittamaan motorisia taitojaan vuorollaan. Toisen huomioon ottaminen ja odotus kuuluu myös harjoitteluun. Ajatuksena on, että lattia on laavaa tai vettä ja pupunpoikaset koittavat parhaansa mukaan suoriutua radan läpi osumatta lattiaan. Jännää! Tämä toiminta on erittäin mieluinen lapsille ja tuottanut positiivista tulosta siirtymiin.

Sateenkaaripolku ja hyppyseinä

Päätimme hyödyntää päiväkodin käytävää ja sen pintoja (lattia ja seinä) hausalla tavalla. Lattiaan tehtiin lattiataipin avulla kiemurteleva reitti ryhmästä eteiseen. Seinälle laitettiin eri värisiä palloja. Lapset saavat kulkea reittiä hyppien, varvastellen yms. Näin käytävästä on tullut hauska ja siirtyminen oikeaan paikkaan sujuu vaivattomammin. Polkua on kiva kulkea yhdessä koko ryhmänä tai itsekseen. Hyppyseinä toimi myös loistavasti ylimääräisen energian purkuna.



Jokapäiväinen heiluhetki

Muutama ryhmämme lapsi innostuivat tanssimisesta todella paljon ja pysyivät usein toivekappaleitaan "heiluhetkille". Heittäydyimme aikuisten kanssa täysin siemauksin mukaan lasten toivomille päivittäisille "heiluhetkille", jolloin siis ryhmässämme soi lasten toivoma musiikki melko hiljaisella ja lapset ja aikuiset heiluivat eli tanssivat kukin siten, kun hyvältä tuntui. Yllättäen muutkin ryhmän lapset innostuivat yhteisestä heiluhetkestä niin, että siitä tuli yhteinen turvallinen hetki, jossa jokainen lapsi sai ilmaista itseään juuri omalla tavallaan heiluen.

Tempputuokiot tuovat yhteen

Olen pitänyt ryhmällemme (1-3v) liikunta- ja tempputuokioita. Lapset on jaettu vielä pienryhmiin suunnilleen ikäryhmittäin. Kolmen- neljän ryhmässä on ollut mahdollista havainnoida ja tukea lapsia tekemään yhdessä ja tutustumaan erilaisiin tapoihin toimia ja ottaa ohjeita vastaan. Tärkeintä on ollut yhdessä liikkumisen ilo ja riemu. Lapsilla ei ole ollut oikeastaan mitään kynnystä tässä liikuntatoiminnassa ottaa kaikkia mukaan kulloiseenkin leikkiin. Kaikki on tapahtunut yhteisesti ja jaettuna. Liikkumisen ilo on tuonut pienet leikkijät yhteen.

Pedagoginen dokumentointi tuo pedagogiikan kulissien takaa valokeilaan

Pedagoginen dokumentointi on teko lapsen kuulemiseksi ja näkemiseksi. Sen keskiössä eivät ole pelkästään valokuvat seinällä tai arvioinnin asiakirjat kansioissaan, vaan se on arjen havainnointia, pysähtymistä ja yhteistä ajattelua. Kun dokumentointi tehdään osaksi yhteistä pedagogista prosessia, se tukee lapsen osallisuutta, oppimista ja yhteisöllisyyttä.

Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa pedagoginen dokumentointi voi tehdä näkyväksi ne tavat osallistua, jotka muuten jäisivät piiloon. Kun aikuinen ottaa talteen lapsen ajatuksen, eleen tai tavan toimia, hän vahvistaa kokemusta siitä, että minut nähdään ja minulla on merkitystä.

Pedagoginen dokumentointi punoutuu päivän kulkuun. Valokuvista, piirustuksista ja lasten tarinoista koottu **leikkikartta** (*oivallus 64*) auttaa lasta jäsentämään leikkiä ja oikeastaan dokumentin laatimisessakin on parhaimmillaan leikin aineksia, kun palataan mielissä leikkiin ja pohditaan, mitä leikissä tapahtuikaan ja mitä leikissä voikaan seuraavaksi tapahtua. Dokumentti muuttuu pedagogiseksi vasta, kun sitä aidosti hyödynnetään arjen toiminnassa.

Eräässä ryhmässä sadutettiin viikoittain lasten kanssa kulloisenkin viikon tapahtumien tiimoilla. Ne kirjoitettiin ylös ja kuvitettiin lasten piirustuksin, jolloin syntyi yhteinen tarina, joka jatkui viikosta toiseen. Rikastuessaan pedagoginen dokumentointi antaa siis mahdollisuuksia paitsi lasten moninaisten taitojen kehityksen tueksi, myös sitouttaa ryhmää ja antaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden tulla osaksi yhteistä ryhmän kulttuuria.

Dokumentointia voidaan tehdä myös tunteista ja vuorovaikutuksesta: pieni kuvahetki, jossa lapsi saa osoittaa, mikä tänään sujui hienosti, tai kenen kanssa oli erityisen kivaa, antaa tärkeää tietoa aikuiselle, mutta ennen kaikkea se kertoo lapselle, että hänen kokemuksensa on tärkeä.

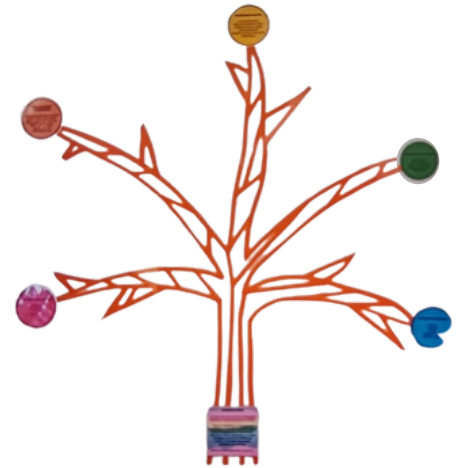
Pedagogisen dokumentoinnin avulla aikuinen voi myös tarkastella omaa toimintaansa: milloin toimin sensitiivisesti? Missä kohtaa toimintani ei palvellut kaikkia? Dokumentointi ei siis ole pelkkää lapsen tarkastelua, vaan se kutsuu koko tiimin yhteiseen reflektioon ja toiminnan kehittämiseen.

Tärkeintä on, että dokumentointi ei ole keräilyä varten, vaan käyttöä varten. Se palaa takaisin lapsille, se jaetaan huoltajien kanssa, sen kautta toiminta elää ja muuttuu. Kun dokumentointi kytketään varhaiskasvatussuunnitelmaan, lasten arkeen ja yhteiseen ajatteluun, se muuttuu voimavaraksi ja avaa näkökulmia, joita ei pääsisi muutoin arjen vilkskeessä huomioimaan.

63

Pedagoginen seinä

Päiväkodissämme on jokaisessa ryhmässä käytössä pedagoginen seinä. Tiimissämme olemme kokeneet tärkeäksi laittaa seinälle tekstin lisäksi valokuvia, jotta toiminta tulisi paremmin selville myös huoltajille. Kehittelimme seinälle puun, jonka jokaiseen viiteen oksaan tuli yksi oppimisen alue, jotka ovat selitettyinä puun rungon alaosassa. Näihin oksiin lajittelemme sitten valokuvia lapsista ja toiminnasta. Lisäksi kuvien yhteyteen on erillisiä pieniä "täppejä" laaja-alaisen oppimisen alueista, jotka taas ovat selitettyinä puun vieressä. Näin valokuvien esiin tuomiselle on tullut myös pedagoginen tarkoitus ja se on herättänyt kiinnostusta niin lapsissa kuin vanhemmissakin sekä saanut hyvää palautetta muulta henkilöstöltä. Kauden lopussa lapset saavat valokuvat kotiin pienen muistokirjan välissä.



64

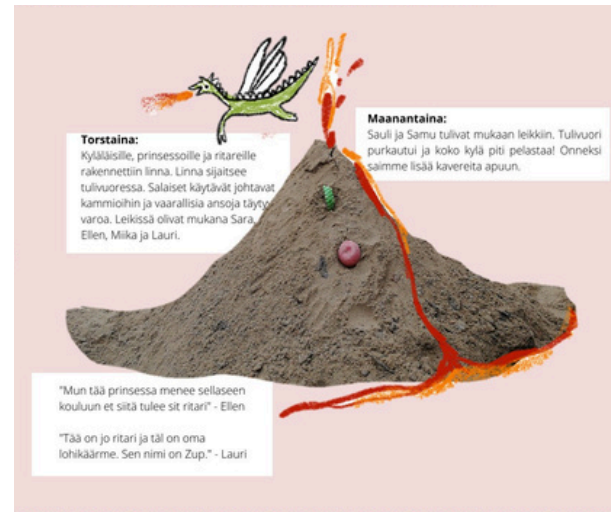
Leikkikartta

Leikin pedagogisessa dokumentoinnissa voi kokeilla erilaisia tapoja. Valokuvaamalla, piirtämällä, saduttamalla ja kuvin tuetusti leikin voi saada kartan tavoin visuaaliseen muotoon. Leikkiin on mukava palata (mitä leikeissä tapahtuikaan) ja niitä on helppo jatkaa (pitkäkestoinen leikki). Hiekkalinna ei varmasti säily vilkkaalla päiväkodin pihalla kovin pitkään, mutta leikin tapahtumat voivat kantaa leikin siivet sisälle saakka ja jälleen (vaikka sitten jälleenrakennuksen merkeissä) takaisin hiekkalaatikon äärelle.

Leikin pedagoginen dokumentointi tuo ilmi lasten kokemuksia ja näkemyksiä leikistä (ehkäpä jotain, mitä kasvattajana en ollutkaan oivaltanut leikin hetkessä)

ja antaa mahdollisuuden syventyä leikkiin lapsen kokemana vielä leikin jälkeenkin. Lapset kertovat leikistä mielellään oman tarinansa ja piirtävät jännittävimmistä käännekohtista.

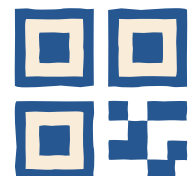
Kun leikin dokumentoi, tulee se näkyväksi myös huoltajille. Kysymykseen "oletteko te vain leikkineet tänään?" tulee hyvin vastattua, kun avaa, mitä kaikkea leikissä tapahtuikaan ja mitä harjoittelimmekaan ja opimmekaan sen siivillä.



65

QR-koodin takaa

Pedagogisen dokumentoinnin idea: ryhmässämme otettiin käyttöön QR-koodit lasten teosten yhteyteen. Koodin takaa löytyi lapsen oma selostus tai tarina teoksesta (video). Tämä teki lapsen ajattelun näkyväksi ja toi syvyyttä dokumentointiin myös huoltajille.



Missä jokainen saa kuulua

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ovat kukin juuri omanlaisensa yhteisö. Toimintakauden alussa on tunnusomaista, että ryhmäytymiseen satsataan ja me-henkeä rakennetaan erityisellä suunnittelulla ja toisiin tutustumisella. Me aikuiset luotsaamme tätä rakentuvaa pientä yhteisöä, jossa toivon mukaan aivan jokainen lapsi pääsee kokemaan olevansa arvokas ryhmän jäsen. Inklusiivinen varhaiskasvatus rakentuu näiden yhteisöjen varaan.

Yhteisöllisyys ei synny itsestään. Se rakentuu aikuisen mallin ja toiminnan kautta: pysähtymällä, sanoittamalla, luomalla tilaa ja asettumalla rinnalle. Kun aikuinen uskaltaa tarkastella ryhmän dynamiikkaa, tutkia keitä lapsia leikeissä näkyy ja keitä ei, hän ottaa vastuun ryhmän turvallisesta ilmapiiristä.

Usein yhteisöllisyyttä tukevat pienet mutta merkitykselliset keinot. Eräs tiimi oivalsi, kuinka aikuisten keskinäinen lämmin vuorovaikutus ja keuhut toisilleen tarttuivat myös lasten keskinäiseen tapaan vuorovaikuttaa. **Hyvä lisää hyvää** (oivallus 66)!

Yksi ryhmä rakensi yhteisen "tunnetaulun", johon jokainen lapsi sai aamulla merkitä fiiliksensä. Se antoi aikuisille välineen tavoittaa lapsen tunneilmastoa ja toimi vertaisvuorovaikutuksen avaajana lasten kesken. Toisessa ryhmässä arkea kannatteli "meidän tapamme" -kuvasarja, joka sanoitti koko tiimin yhteistä toimintakulttuuria ja auttoi uusia lapsia ja aikuisia kiinnittymään ryhmään. Erään päiväkodin ulko-oveen rakennettiin yhteinen tervetuloitovotus eri kielillä. Tällainen ele ei ole pelkkä koriste, vaan viesti jokaiselle: sinä kuulut ja olet tervetullut tänne.

Yhteisöllisyys näkyy myös siinä, miten tiimit toimivat. Inklusiivinen pedagogiikka ei ole yksilösuoritus, vaan koko tiimin tehtävä ja yhteiselle arvopohjalle asettuva tapa toimia ja kohdata lapset ja aikuiset. Yhteinen ryhmä ei tarkoita, että kaikkien on oltava samanlaisia. Päinvastoin: se tarkoittaa, että erilaisuus nähdään voimavarana. Toiminnassa voi olla tilaa hiljaisuudelle ja äänekkyydelle, vilkkaukselle ja tarkkailulle, omalle tilalle ja yhteiselle leikille. Jokaisella lapsella on oikeus olla osa ryhmää juuri sellaisena kuin on.

Kun kysymme toisiltamme: "*Mitä tänään tarvitaan, jotta jokainen lapsi voisi kokea kuuluvansa?*", olemme inklusiivisen pedagogiikan keskiössä.

66

Hyvä lisää hyvää

Olemme lisänneet ryhmässämme hyvän huomaamista ja sanomista. Erityisesti olemme huomanneet, että kuinka tiimin aikuisten välinen hyvien tekojen ja kannustamisen lisääminen on lisännyt lasten oivaltamista siitä kuinka "hyvä lisää hyvää". Olemme sanottamisen lisäksi jakaneet hyvästä ja hyvän huomaamisesta tsemppi- timantteja ja tarroja.

Toiminnan myötä lasten suusta kuultua: *"Mehän ollaan täällä ihan niinkuin perhe", "oi että miten hienosti Pekka on jo oppinut voitelemaan näkkäriä", "Oi että tykkään olla täällä Meritähdissä", "anna hali", "olet ihana", "toi oli kyllä tosi hieno kaverin teko".*



67

Yhteinen projekti vie matkalle – vaikka avaruuteen asti!

Ryhmämme lapset ovat kiinnostuneita avaruudesta ja aloitimme avaruusprojektin. Teimme hienon aurinkokunnan seinällämme yhdessä askartelemalla – kukin lapsista osallistui omilla taidoillaan. Kaikki lapset olivat innolla mukana ja olivat ylpeitä tuotoksistaan, kun saimme ne kiinnitettyä seinälle. Ryhmässämme on useita tukea tarvitsevia lapsia sekä lapsia, jotka tarvitsevat apua suomenkielen vahvistamiseen. Tällaisen projektin avulla kaikilla on mahdollisuus päästä osallistumaan ja vaikuttamaan toimintaan sekä toivottavasti oppimaan paljon uusia asioita ja suomenkielen sanoja sekä kokemaan yhdessä tekemisen riemua.

Tämä on mieleinen projekti myös meille aikuisille ja sisällytämme tulevien viikkojen aikana avaruuden mukaan esim. viskarituokioihin, satuihin, lauluihin, värityskuviin, loruihin, jumppaan, askarteluun sekä tietenkin leikkeihin.



Yhteinen oppimisympäristömme: yhteisöllisyyttä suunnittelulla!

Lähdimme kehittämään leikkiympäristöä ulkopedagogiikan keinoin. Viskarit piirsivät unelmiensa leikkipihan. Jokaisesta otettiin yksi asia ja sen pohjalta teimme lasten kanssa suunnitelman. Maja ehdittiin rakentaa jo ennen lumentuloa. Nyt tehdään kukkapenkki (kukat esikasvatetaan sisällä) ja luonnonkiviä. Aita maalataa. Navetta tulee poisheitettävästä nukkekodissa, polku kivistä. Eläimille aitaus. Traktori rakennetaan laudoista ja keloista. Köysirata. Perheet lahjoittavat rakennusmateriaa, vahvaa pahvia, puutavaraa ja isoja keloja traktorin renkaiksi. Sitten kutsumme vanhemmat avajaisiin.



Huoltajien toivelaatikko

Vanhemmat saavat kirjata anonyymisti lapulle omia toimintatoiveita päiväkotiin ja tiputtaa lappu sitten "toivelaatikkoon". Kaikkien toiveet olemme jotenkin huomioineet pedagogisessa toiminnassamme koko vuoden aikana.

Leikki kasvoi yhteisiksi messuiksi!

Syksyn ja kevään kuluessa löysimme lapsiryhmämme yhteisen ison mielenkiinnonkohteen. Maatilan elämä; Toiset leikkivät traktoreilla ja koneilla maatilan töitä, toiset rakastavat kurvailla käytäviä mopoilla ja traktoreilla kauppaan ja pellolle ja milloin minnekin kylän lounaskahvilaan ruokatunnille. Yhdet hoivaavat maatilan eläimiä ja kotieläimiä. Asia johti toiseen ja saimme vuoden alusta ideaksi kehittää maatilaleikkiä ryhmäämme. Saimme uusia leluja sekä rekvisiittaa maatilaleikkiin /maaseudun elämään. Kevätjuhla-ajan lähestyessä, pistimme mietintämyssyä päähämme kevätjuhlasta. Saimme ajatuksen toteuttaa "kevätjuhla" toisenlaisena tapahtumana, nimittäin maatalousmessuina. Tapahtumaan lähti liuta paikkakunnan yrittäjiä mukaan koneineen, sekä paljon muita yhteistyötahoja. Tapahtuma keräsi noin 200 kävijää myös lähipaikkakunnilta.



Pienryhmätoiminnalla tiimin vuorovaikutusta vahvemiksi

Olemme panostaneet entistä vahvemmin pienryhmätoimintaan. Olen tiimini vastuupettajana halunnut ohjata tiimimme vuorovaikutusta avoimempaan ja arvostavampaan suuntaan. Olemme pitäneet yllä avointa ja innostavaa keskustelukulttuuria, jossa jokaisen tiimin jäsenen mielipide on arvokas. Olemme tehneet aktiivisesti työtä yhdessä sen eteen, että olemme löytäneet jokaisen lapsen tarpeita vastaavat pienryhmät, jossa otetaan huomioon niin erilaiset leikkijät kuin oppijatkin. Tiiminä havainnoimme lapsia aktiivisesti ja arvioimme pienryhmien toimivuutta usein ja tiiviisti. Olemme saaneet toimintakauden aikana upeita tuloksia aikaan ja on ollut ilahduttavaa huomata, kuinka onnistumisien myötä myös arat ja vetäytyvät lapset ovat lähteneet liikkumaan ja mukaan toimintaan osana muuta ryhmää.



Levon pedagogiikka: Satukammari

Valitsimme lepohuoneen nimeksi satukammari, jolla on tarkoitus luoda positiivisempi ajatus päivälepohetkestä. Siirryimme kahdesta lepotilasta yhteen isoon satukammariin ja huomasimme tässä suuria haasteita. Yhden lapsen itsesääntelyn pulmat aiheuttivat ketjureaktion, jolloin lepohetken rauha rikkoontui lähes päivittäin.

Lähdimme siis miettimään ratkaisua juuri tämän lapsen näkökulmasta, mutta kuitenkin oikeudenmukaisesti sekä tasapuolisesti. Satukammarin hyllylle laitoimme vapaasti valittavana aistitavaraa sekä kuulokkeita. Kävimme myös keskustelun siitä, mikä on tavoiteltavaa käytöstä ja keiden kohdalla aikuisen on hyvä ymmärtää, miksi lapselta ei voi vaatia ihan samaa kuin muilta. Kahden aikuisen läsnäolo koko satukammarin ajan helpotti hieman. Myös opettajat ovat olleet paljon satukammarissa mukana. Otimme rutiiniksi "telata" kaikki lapset maalitelalla joka päivä. Tässä hetkessä on myös mahdollisuus kohdata varmasti jokainen lapsi päivittäin ja vaikka kuiskutella korvaan päivän onnistumiset. Ihana tapa, joka viedään varmasti ensi syksyn ryhmiin mukana.

Vielä kuitenkin tarvittiin jotain ns. porkkanaa. Yhteistyössä talomme Veon kanssa ideoimme palkintotaulun (kuva 1). Syksyllä jokainen lapsi oli saanut toivoa jotain tekemistä, minkä toteuttaisimme vuoden aikana. Ryhmämme seinälle rakensimme toivepuun, jonka oksille laitoimme toiveomenat roikkumaan (kuva 2). Hyödynsimme näitä toiveita palkintona hyvin menneestä satukammarista. Samalla varmasti jokaisen toive toteutuu. Inklusion näkökulmasta tämä on mielestäni erinomaisesti onnistunut pedagoginen valinta. Tapetille ei siis noussut yhden lapsen pulmat vaan yhdessä ryhmänä kerättiin onnistumisia ja tämä motivoi kaikki lapsia.

PARAATIPAikka

KUVA 1



KUVA 2



Kuukauden synttärিসankarit suunnittelevat juhlat yhdessä

Ryhmässämme syntymäpäivät järjestetään yhteissynttäreinä (kuukauden sankarit aina kerrallaan), jolloin sankarit etukäteen päättävät yhdessä mitä teemme ja sitten he suunnittelevat aikuisen kanssa toteutuksen. Lapset ovat kovasti tykänneet yhteisestä keskustelusta ja päätöksiä tekemisestä, he ovat myös päätyneet nokkeliin yhdistelmiin (esim. tempurata, missä samalla yhtenä rastina musiikkituokio tai leivontapöydän ympärille huonekaluista kasattu esterata odotushetkiin). Kuvia käyttämällä kaikki pääsevät osallisiksi päätöksiin ja lopuksi sankarit esittelevät kuvien kanssa muille lapsille syntymäpäivien ohjelman.



Yhteinen tuumaustauko

Olemme tiiminä kiinnittäneet erityistä huomiota oman toimintamme ja oppimisympäristömme jatkuvaan reflektointiin ja kehittämiseen. Viikoittain pidämme myös lasten kanssa "tuumaustaukoja", joissa tarkastelemme kulunutta viikkoa ja pohdimme, mikä on sujunut hyvin, mikä on ollut erityisen mielekästä ja mitä voisimme vielä parantaa. Näin luomme tilaa lasten osallistumiselle ja näkökulmille. Tiimin sisällä kokoontumme säännöllisesti, ja jokaisen viikon alussa käymme läpi kuluneen viikon onnistumiset huomioiden lasten mielipiteen. Lisäksi pohdimme yhdessä, missä voimme vielä kehittyä ja mitä toimenpiteitä voimme ottaa käyttöön jatkuvan parantamisen tueksi.

Opitaan toisiltamme - ja toisistamme!

Meillä jokaisen lapsen perhe on saanut mahdollisuuden jakaa kuvan ja lyhyen tekstin perheelleen tärkeästä juhlasta. Näitä juhlia on käsitelty yhdessä lasten kanssa, ja aina kun vastaava juhla on ajankohtainen, juhlimme sitä yhteisesti ryhmässä. Esimerkkeinä näistä juhlista ovat muun muassa Nowruz ja Eid. Kaikki juhlia koskevat materiaalit on esillä myös ryhmän seinällä. Lisäksi olemme pyytäneet vanhemmilta tärkeitä sanoja omilla äidinkiellillään, kuten "hei", "olet tärkeä" ja "näkemiin". Nämä sanat on listattu ryhmän seinälle, ja kasvattajat ovat opetelleet sanomaan "hei" ja "näkemiin" jokaisella kielellä.



76

Taikamattomatka

5-6 lasta hyppää taikamaton kyytiin. Aikuinen toimii maton kuljettajana (eli vetää mattoa, jossa lapset ovat kyydissä). Maton kyydissä matkustetaan eri tavoin, määränpäänä ulkoeteinen. Mielikuvitusmatkalla huomioidaan kaveria ja koetaan yhteisöllisyyttä mielikuvien rikastamana.



77

Siirtymäbiisi

Biisin alkaessa soida, lapset tietävät, että yksi toiminta loppuu ja toinen alkaa. Siirrytään siis musiikin tahdissa esimerkiksi leikeistä ulkoilemaan. Pienryhmissä pukemispaikalle kuvat puettavista vaatteista esillä. Pukemisrobotti auttaa!

78



Siivoudisko

Musiikin soidessa siivotaan diskon tunnelmissa. Kun musiikki pysähtyy, pysähdytään patsaaksi! Eikä ainakaan saa siivota! Kun musiikki jatkuu, taas siivotaan – ja vauhdilla! Riemun kiljahduksille taattu resepti.

79

Rappuralli

Jos siirtymään kuuluu rappuset, niitä kannattaa hyödyntää: eri tavoin kulkemalla, tutustuen numeroihin ja kirjaimiin.. Askelmiin voi teipata vaikka mitä ja yllättää lapset!

80

Sateenkaaripolku

Käytävän voi rakentaa siirtymää varten sateenkaaripoluksi, jolloin lapset pääsevät harjoittelemaan hallittua siirtymistä leikkien ja hauskalla tavalla. Merkittyä polkua pitkin voi kulkea varpaisillaan, mahalaudoilla tai muulla sovitulla tavalla. Polulla on erikoismerkkejä (esimerkiksi eri värisiä sydämiä), joita voi ”kerätä” hyppäämällä ja sanomalla samalla ”pling!”, vähän kuin pelaisi peliä (esim. Super Mario). Kokeilkaa kiinnittää erikoismerkkejä seinään niin, että niitä koskeakseen täytyy hypätä!



81

Ulkoleikki-ikkuna

Kuvatuen voi järjestää ulkoiluja varten kiinnittämällä kuvat sisäpuolelta ikkunaan. Esimerkiksi ulkoleikkitaulu tai vaihtuvat perinneleikit voi kiinnittää näin hyvin säilyvällä tavalla pihalta katseltaviksi ja hyödynnettäviksi.

82

Retkiratit tsemppaavat

Lapset askartelevat pahvista ratit, jotka voidaan ottaa retkelle mukaan. Rattien avulla retkeltä paluumatkasta tehdään hauska ja leikillinen. Lapset kuvittelevat olevansa erilaisia kulkuneuvoja ja voivat tehdä juuri omanlaisensa ratin! Ratit innostavat pienempiä lapsia jaksamaan paluumatkan ja siirtymästä tulee heille mielekkäämpi. Samalla aikuinen tukee lasten mielikuvitusta ja leikkiä (eli aikuinen: älä unohda ottaa mukaan omaa rattiasi!)



83

Ulkoleikkipussi

Ennen uloslähtöä arvotaan ulkoleikkipussista perinteisen lorupussin tapaan yhteinen leikki, jolla käynnistetään ulkoilu. Pussiin mietitään/suunnitellaan leikit yhdessä lasten kanssa. Aikuinen ohjaa ja on mukana leikissä. Lapset pääsevät näin osallisiksi suunnitteluun ja pääsevät vaikuttamaan, mitä leikkejä leikkipussista löytyy.

84

Liikuttajaliivi ja leikkiliivi

Työyhteisössä kiertää ulkoleikki/liikuttajavastuu ryhmästä toiseen sovitulla tavalla. Liikuttajaliiviin sonnustautunut aikuinen vetää talon lapsille yhteisiä liikuntaleikkejä. Tiimit suunnittelevat kukin vuorollaan, mitä leikkejä aikuiset vetävät. Eri ryhmien lapset pääsevät esimerkiksi sääntöleikkien vauhtiin yhdessä!

Vastaavasti leikkiliiviin sonnustautunut aikuinen puolestaan saa ulkoilussa keskittyä lasten leikkien rikastamiseen muiden huolehtiessa turvallisuudesta. Muut tiimin jäsenet / kasvattajat huolehtivat leikkijälle rauhan ja tuen. Parhaimmillaan sisällä alkanut leikki pääsee jatkumaan ulkona!

85

Luontomatikka



Ulos on laitettu laminoituja kuvia esim. tammenterhoista, joissa kirjoitettuna sana ja numero. Lapset saavat kerätä terhoja ja nimetä kirjaimia. Laput voivat olla pysyvästi kiinni esimerkiksi aidoissa tai seinissä. Pienemmille lapsille luontomatikkaa voi soveltaa tekemällä esimerkiksi ruudukon, johon kerätä oikea määrä tammenterhoja, käpyjä – mitä keksiikään. Luontomatikka-laput kannattaa olla aina saatavilla, sillä lapset voivat oppiessaan käyttää niitä itsenäisesti ja luovasti!

Pihapelastajat

Laminoidut liekkikuvat "tulipaloiksi" ja pyörät tai kärryt paloautoiksi, eikä muuta kuin menoksi! Voitte myös lisätä pehmokissan puuhun kiipeliin tai muita palokunnan tehtäviä pihaan. Voitte myös vaihtaa teemaa ja suunnitella lasten kanssa esimerkiksi huoltoaseman tai autokorjaamon. Liikennevalot, pesulat, työkalut tai tietyömaa elävöittävät autoleikkejä pihassa. Kaikki lapset (ja aikuiset) mukaan!

Lipputangot liikkeelle

Annetaan lasten liikuttaa aikuisia! Miten lapset keksivätkään saada aikuisen liikkeelle, kun heidät siihen haastaa? Millaisen jumpan lapset keksivät aikuisille? Käännetäänpä asetelma ylösalaisin ja katsotaan!

Yhteisiä taide-elämyksiä pihaan

Yhdistä kuvataide ja musiikki ulkoiluun luomalla lasten kanssa yhteinen taideteos luonnonmateriaaleista, kuten kivistä, lehdistä, kukista ja kävyistä, ja liittämällä siihen ääni- tai musiikkikokemus. Kerätään kaikenlaisia erilaisia välineitä yhteiseen taideteokseen; valitaan vaikkapa teemaksi aurinko ja kerätään keltaisia asioita! Kun aurinko on valmis, mietitään, mikä laulu voisi sopia aurinkoon? Osaisimmeko tehdä jonkinlaisen rytmin, joka tekee mielen yhtä iloiseksi, kuin taivaalla loistava keltainen aurinko?

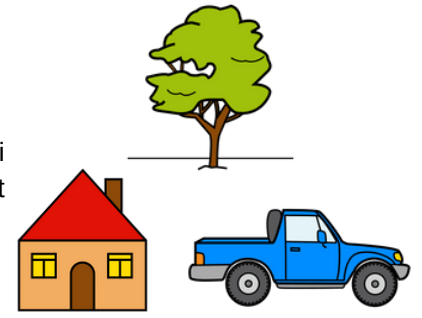
Luotu teos voi inspiroida liikettä, laulua tai tarinointia. Musiikki rytmittää tekemistä ja mahdollistaa osallistumisen monin aistein. Aikuinen tukee prosessia tarjoamalla tarvittavat välineet, osallistumalla itse ja sanoittamalla lasten havaintoja ja ideoita. Näin ulkoiluhetki muuntuu yhteiseksi, moniaistiseksi kokemukseksi, jossa jokaisella on mahdollisuus olla osa luovaa kokonaisuutta.



89

Keskustelukortit ruokailuhetkiin

Kasvattajan apuväline ruokailutilanteiden kannatteluun, erityisesti keskustelun alkuun pääsemiseen lasten kanssa. Kortit sisältävät valmiita arvoituksia, kysymyksiä ja kuvia eri teemoilta.



90

Puputusta ja puhetta

Kolmella kuvakortilla, joita siirtelemällä saadaan tehtyä tarinaa pöytäryhmittäin. Samat kuvat voivat olla aina esimerkiksi saman päivän ruokailuhetkien ajan ja seuraavana päivänä voi olla uudet kortit. Yksinkertaisetkin kortit ajavat asian, esimerkiksi auto, puu ja talo voivat eri järjestyksissään luoda jos jonkinlaisia tarinoita.

91

”Kohta” on mun vuoro

Vuoron odottaminen ei ole aina helppoa. Jonotus- ja odotustilanteissa lapselle annetaan kuvakortit. Kuvakortteja on vastaava määrä, kuin kavereita on jonossa edellä. Aina kun yksi kaveri on saanut vuorollaan mennä, kuvakortin tilanteessa tuettu lapsi kääntää yhden kortistaan. Kun kortit loppuvat, on hänen vuoronsa.

92

Matikkamuonaa

Lapset valitsevat eläinkorttien avulla annoskoon ja numerokortin avulla esimerkiksi, kuinka monta lihapullaa haluaisivat. Kasvattaja herättelee lapsen matemaattista ajattelua näin arkisessa tilanteessa. Millainenkohan olisi hiiren annos, kissan annos tai karhun annos? Ruokapöydässä kannattaa jatkaa laskemista: kuinka moneen osaan peruna pilkottiin?

93

Nälkäinen sammakko

Tämä nälkäinen otus toimii ruokailun motivaattorina, jos ruoka ei meinaa maistua. Sammakolle nimittäin maistuu aina! Sammakko saa ruokaa aina, kun joku maistaa. Voi olla koko ryhmän tai yksittäisen lapsen oma juttu. Sammakko voi olla esimerkiksi maitotölkistä rakennettu ja sammakon suuhun voi maistamisen jälkeen laittaa napin. Nam, sanoo sammakko! Kuinka monta nappia sammakolla on mahassaan viikon maistelujen jälkeen?



94

Päivän apulainen

Perinteinen apulaistehtävä on lapsille tärkeä vastuu! Kokeilkaa varioida perinteitänne. Ruoka-apulainen voisikin olla esimerkiksi ihan koko päivän apulainen ja auttaa aikuista paitsi ruokailuun liittyvissä pienissä tehtävissä, myös esimerkiksi kuivauskaapin täyttämässä/tyhjentämässä tai lepohuoneen valmistelussa.

95

Ruutuhyppeilyn kautta ruokailuun

Lapset hyppivät ruutua jonotuksen sijaan. Lattiateippausten avulla voidaan jonopaikasta tehdä näin mielekkäämpi ja oman vuoron odottamisesta tulee mukavampaa. Ruutuihin voidaan lisätä numeroita, värejä tai muita vaihdeltavia asioita.

LYHYET VINKIT LEPOHETKELLE

96

Portti unimaailmaan

Lapset siirtyvät lepothetkelle taikaportin kautta. Aikuinen toimii porttina lepohuoneen ovella ja neuvoo, mikä portin avaa. Lapsi voi esimerkiksi kuiskata aikuiselle jonkin eläimen, värin tai kehonosan. Aikuinen voi piirtää lapsen selkään jonkin muodon, jonka lapsi arvaa portin aukeamiseksi. Kun portti unimaailmaan tulee tutuksi, lapset voivat valita, millainen portti tänään avaa lepohuoneen oven.

97

Tuhinaa tähtitaivaan alla

Kuinka ihanaa olisikaan nukahtaa tähtitaivaan alla! Kokeilkaa heijastaa projektorilla nukkarin seiniin tai kattoon tähtiä. Vaikka lapsi ei nukkuisikaan, niin lepothetkellä voi laskea tähtiä ja kertoa aikuiselle lepothetken jälkeen, montako tähteä onnistui laskemaan.



98

Siirtymäriitti

Siirtymä lepothetkelle on tärkeä arjessa toistuva tilanne, johon kannattaa satsata suunnittelu-aikaa. Esimerkkinä siirtymäriitistä voi olla esimerkiksi yksinkertainen kokoontumispaikka "lepomatolla", jossa pysähdytään, rauhoitutaan ja valmistaudutaan lepothetkelle esimerkiksi lyhyen runon lausumalla tai vaikka muutaman minuutin satuhieronnalla (lapset voivat osallistua ja silittää ystävää!).

99

Zen-flamingot ja pomppu-banskut

Mikäli ryhmässänne on erilaisia lepothetken tarpeita ja vaikka hyvin eri-ikäisiä lapsia, voitte kokeilla lasten jakamista erillisiin lepothetkiin, jos se on tiloissanne mahdollista. Zen-flamingot ottavat tirsat mindfulness-musiikin soidessa, kun taas pomppu-banskut harjoittelevat rauhoittamaan jäseniään rennolla verryttelyllä ja loppurentoutuksella. Pohtikaa myös, voisiko ryhmien välillä tehdä yhteistyötä ja voisivatko pomppu-banskujen omanlaisensa rauhoittumisen mahdollisuuden tarjota yhteisesti eri ryhmien lapsille vaikka salissa.

100

Kohtaamisten hedelmäsalaatti

Ennen lepothetkelle siirtymistä kohdataan jokainen lapsi kyselemällä kuvassa olevia asioita, esimerkiksi hedelmät, puut, linnut, riimit.. Kerrytetään sanavarastoa, luokitellaan tai lasketaan yksilöllisen kohtaamisen hetkessä.

101

Matka unimaahan

Lapset ottavat taskulamput lepothetkelle mukaan. Taskulampuilla voi tutkia kuvia tai heijastimia oman lepothetkan suojassa. Kaikista kirkkaimpia lamppeja ei kannata ottaa mukaan, vaan himmeämmälläkin valonkajeella riittää tutkittavaa, kun vaikkapa kerrossängyn alakerran kattoon teippaa lasta kiinnostavan kuvan.

